

Малка икономическа библиотека
Книга 1

Маргрит Кенеди

Пари без лихвени проценти и инфлация

Родово Наследство
2007

Маргрит Кенеди

Пари без лихвени проценти и инфлация

Как да се създаде средство за размяна, служещо на всеки

СЪДЪРЖАНИЕ

Предисловие

Въведение

ГЛАВА 1. Четири основни заблуждения за относителната функция на парите

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 1: Съществува само една разновидност на ръста

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 2: Проценти плащаме само тогава, когато вземаме пари под лихва

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 3: Съвременната парична система служи на всички в еднаква степен

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 4: Инфлацията се явява неотменима част на всяка свободна пазарна икономика

ГЛАВА 2. Как да се създаде икономика без лихвени проценти и инфлация

Заплащането за обръщение заменя лихвения процент

Първи експерименти с безлихвени пари

Опити за решение в днешно време

Необходимост от земеделска реформа

Необходимост от данъчна реформа

ГЛАВА 3. Кой има изгода от въвеждането на пари без лихва и инфлация

Страна или регион, започнал да провежда парична реформа

Правителства, политики, банкови управители и икономисти

Богати

Бедни

Църквата и новите духовни групи

Търговия и промишленост

Селско стопанство

Екология на нашата планета и хората на изкуството

Жените и децата

ГЛАВА 4. Уроци на историята

Брактеатни пари в средновековна Европа

Ваймарската република и златният стандарт

ГЛАВА 5. Как всеки от нас може да участва в промяната на паричната система?

Поддръжка на опитите за създаване на модели

Въвеждане на местно или регионално средство за размяна

Поощряване на капиталовложения от етически характер

ГЛАВА 6. Еволюция вместо революция

За автора

Бележки

Предисловие

Книгата, която държиш в ръцете си, ще преобърне твоето съзнание. Идеите, които са засегнати в нея, не са нови. Немският икономист Силвио Гезел, ги формулира преди повече от сто години.

Сега дойде време за широка дискусия по тях по цял свят.

Въпросът за парите и нашето отношение към тях засяга всички. Светът, построен върху алчност и разсточителств не е вечен. Сътрудничеството, а не конкуренцията трябва да бъде девизът на човечеството, ако човечеството иска да преживее.

За руснаците до началото на 90-те години понятието за лихвения процент нямаше такава голяма актуалност, както например, за хората от третия свят. Но сега те също се запознаха с тези механизми за преразпределение на богатствата. Лихвените проценти на банковите кредити тук отдавна преминаха границата от 100 %. В някои страни на света хората, осъзнали положението на вещите, се стараят да се премахнат от себе си хомота на разсточителството. Те се организират в общества, подобни на събирателните каси, където те могат да правят депозити и да вземат заеми без лихвен процент, а също и да разпространяват информация за погубващото влияние на лихвения процент в обществото.

Благодарение на такава организация в Швеция успяхме да издадем настоящата книга. Шведската организация се нарича ЗРК (Земя, Работа, Капитал – трите основни фактора в националната икономика) – общество за безлихвена икономика. Лилия Калмер – член на ЗРК, взе участие в превода и подготовката на книгата за печат..

Висингсьо, Швеция, май 1993 г.

Въведение

Парите се явяват по този начин, както се изразяват повечето икономически концепции. Икономистите ги използват така, както търговците – килограмите, а архитектите – метрите. Обаче рядко се подлага на анализ принципа на тяхното функциониране или се предприемат опити да се изясни защо за разлика от метъра или килограмата те се явяват постоянна единица за измерване, но сега вече почти ежедневно изменят своята стойност.

В тази книга се разглежда принципа на функциониране на парите. В нея са показани причините за постоянното колебание на един от най-важните еквиваленти на нашия живот и се обясняват защо парите не само “движат света” (money makes the world go round), но и отново и отново предизвикват разрушителни кризи. Тя показва, как колосалните дългове на страните от третия свят, безработицата и замърсяването на околната среда, производството на въоръжение и строителството на АЕЦ са свързани с механизма, обезпечаващ обръщението на парите: лихвения процент и сложните проценти. Лихвените проценти по заемите се явяват, по думите на американския специалист по история на икономиката Джон Л. Кинг, “невидима машина на разрушението” в така наречената свободна пазарна икономика.

Замеянето на този механизъм, обезпечаващ паричното обръщение, в по-разумен, не е толкова сложно, както може да изглежда на пръв поглед. Въпреки че предлаганото в тази книга решение е известно на някои специалисти още в началото на това столетие (XX в. – бел.прев.), проверката на това решение стана сега най-необходима от когато и да било, поради това, че проблемите в областта на паричната система се натрупаха в последните години в целия свят с огромна бързина. В наше време всеки знае, че страните от третия свят никога не могат да си изплатят дълговете, че положението на най-бедните слоеве на населението в високоразвитите страни постоянно се влошава, а борбата с последствията само влошават положението. Водещи специалисти в областта на банковото дело трябва провеждане на основни изменения, за това и разказва тази книга.

Сред задачите на тази книга влиза не търсенето на нечий грешки, правилната постановка на проблемите и заедно с тях показване на възможностите за изменения, които са известни само на няколко експерта, а не на широката общественост. Темата е тази, обаче, е твърде важна, тъй като ѝ отдават значение само “експерти” и да бъдат уверени в това, че тя ще бъде широко обсъждана и разбрана от много. Заради това особеността на тази книга се заключава в това, защото представя този проблем колкото е възможно по-просто: така че всеки, който има работа с пари, да разбере, че е поставен на карта. Още две нейни особености се заключават в това, че за разлика от другите книги, написани по-рано и посветени на същата тематика, в нея е показано, как предлагания преход към нова парична система ще принесе в този особен момент изгода на всички и какви действия всеки може да предприеме сам, за да способства за необходимите промени.

ГЛАВА 1. Четири основни заблуждения за относителната функция на парите

Ден след ден практически всеки човек на нашата планета използва пари. Повечето работват пари чрез своя труд и ги харчат за такива стоки, от които се нуждаят. Но немного хора си представят как функционират парите и какво е тяхното директно или косвено влияние в нашия живот. Отначало ще разгледаме положителната страна на това явление: парите извънредно облекчават размяната на стоки и услуги в обществото, основано на разделението на труда, което ги прави и едно от най-гениалните изобретения на човечеството. Ако вие например живеете на село, където царят натуралната размяна, и създавате произведение на изкуството, то бихте могли да го размените само на гроба и скоро не бихте се занимали с изкуство. И така, парите правят възможна специализацията и служат по такъв начин основа за нашата цивилизация..

Сега проблема се заключава в това, че парите служат не само за размяна на стоки и услуги. Те могат и да го затормозят, ако те се натрупват при тези, при които парите са повече, отколкото им е нужно и не постъпват в обръщение. Така се създава своеобразен частен “митнически пункт”, на който тези, които имат по-малко пари, отколкото им е необходимо, плащат данък на тези, у когото им са в повече, отколкото им трябва. Това честно ли е? В никакъв случай. Фактически нашата парична система, както ще покаже по-долу, може да се нарече беззаконна за всички демократически нации.

За това, за да се изясни това, е необходимо да се разгледат четирите заблуждения за относителната функция на парите. Разбира се, в действителност те са повече. Нашите представи за парите се явяват достатъчно точно отражение на света в нас самите, и по този начин многообразни, както и самите хора на нашата планета. Не по-малко разглежданите по-долу четири заблуждения се явяват основно препятствие на пътя за разбирането на конструктивните недостатъци на съвременната парична система. Заедно с това те са много важни за разбирането на тези възможности, които се откриват за новата парична система.

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 1: Съществува само една разновидност на ръста

Склонни сме да мислим, че съществува само една разновидност на ръста, а именно тази, която ние знаем от собствен опит. Наред с нея, обаче, съществуват и други, които са ни известни по-малко.

Рис. 1. Кривата “а” показва в опростен вид динамиката на *ръста в природата*, на която е подвластен и нашият организъм, и растенията, и животните. В ранния стадий на живота ние растем достатъчно бързо, след което по-бавно, а при достигане на 21 годишнина, по правило, спираме да растем. От този момент, най-продължителният период от нашия живот, в нас стават вече не “количествени”, а “качествени” изменения, затова искам да обознача тази крива като *крива на “качествения” ръст*. Но освен нея, както е видно от рис. 1, съществуват и две други, съвършено различни криви на ръста.

Кривата “б” илюстрира *механичния или “линейния” ръст*, т.е. колкото повече машини, толкова повече стоки, колкото повече въглища, толкова повече електроенергия, и т.н. За нашия анализ тя има по-малко значение.

Важно е, обаче, разбирането на кривата “в” за така наречения експоненциален ръст, който може да се нарече права противоположност на кривата “а”. За кривата “в” ръстът в началото е много незначителен, след това, обаче, непрестанно нараства и, накрая преминава в почти вертикален количествен ръст. Във физическия свят такъв ръст обикновено става там, където има болест или смърт. Например рак се развива по сценария на експоненциалния ръст. Отначало ръста е бавен. От една клетка се развиват две, от тях 4, 8, 16, 32, 64, 128, 256, 612 и т.н., т.е. темповете на ръста постоянно се ускоряват, и когато болестта, накрая, е изявена, тя вече е на такъв стадий на ръста, когато възпрепятстването на нейното развитие е вече невъзможно. Показателният ръст обикновено завършва със смъртта на “гостенина” и организма, от който зависи. Затова неразбирането на тази разновидност на ръста води до заблуждението относителните функции на парите, водещо към тежки последствия. За сметка на това събирането на проценти и сложни проценти на паричното състояние се удвояват през определени периоди от време, т.е. те имат експоненциална динамика на ръста, което и обяснява, защо в миналото през определен период от време възникват сложности със системата на паричното обращение, защо възникват те и сега. *Фактически процентите по кредитите са рак на нашата социална структура*

На рис. 2 е показан период от време, необходим за удвояване на размера на вложената сума пари: при събиране на 3 % годишно за това трябва да се изминат 24 години, при 6% - 12 години, при 12 % - 6 години.

Grundsätzliche Arten von Wachstumsabläufen

Zunahme

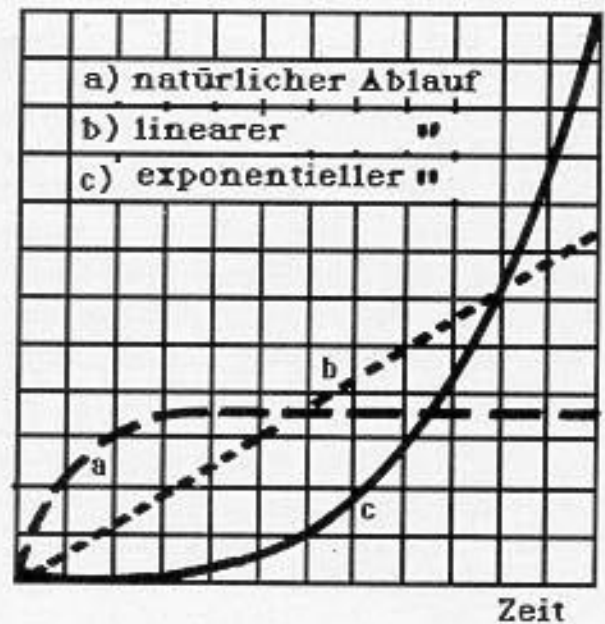

Abbildung 1

Дори при 1 % процентите и сложните лихвени проценти обуславят експоненциалната динамика на ръста с удвояване през приблизително 70 години.

Prozentual gleichbleibende Wachstumsabläufe

Vervielfachung

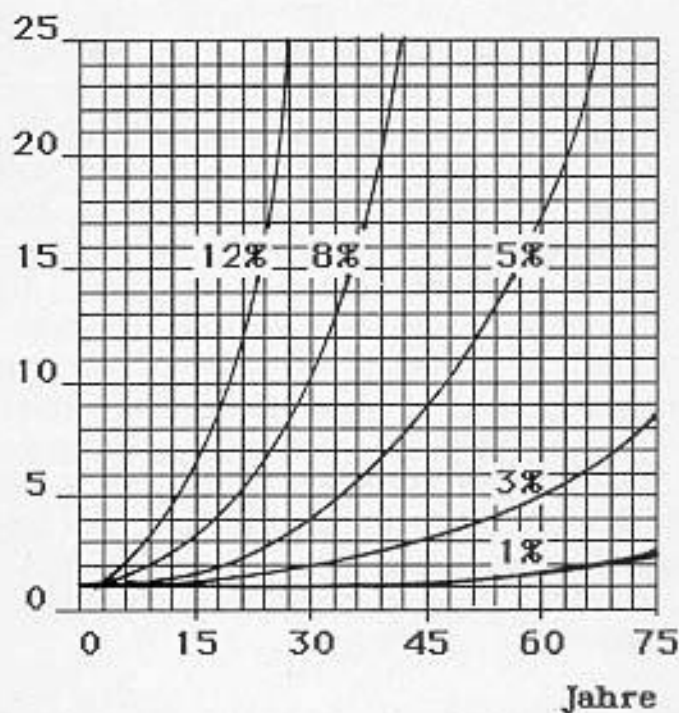

Abbildung 2

Ръстът на нашето собствено тяло ни позволи да се запознаем с естествената динамика на ръста, която в природата се прекратява при достигане на оптималната величина (крива "а").

Затова хората трудно разбират цялата сила на въздействие на експоненциалния ръст в паричната сфера.

Дадените трудности в разбирането могат да бъдат илюстрирани с пример от историята, станал с един персийски цар. Той бил така възхитен от новата игра – шахмата, че обещал да изпълни всяко желание на изобретателя. Умният математик решил да му преподаде урок. Той помолил да сложат в първия квадрат на шахматната дъска едно пшенично зърно, а на всяко следващо да слагат два пъти повече от предишното. Отначало царят се зарадвал на скромната молба, но скоро разбрал, че в цялото царство няма достатъчно зърно, за да изпълни "скромното" желание. Който има компютър, може да пресметне необходимото количество, то се състои от световната реколта за 1982 години

Още една аналогия може също нагледно да покаже невъзможността от продължителния експоненциален ръст: ако който и да е вложи капитал в размер на 1 пени в годината на рождението на Христос с 4 % годишна лихва, то през 1750 г. на спечелените пари той ще може да купи златна топка с теглото на Земята. През 1990 г. той би имал вече еквивалент на 8190 такива топки. При 5 % годишна лихва той би купил такава топка още през 1403 г., а през 1990 г. покупателната способност на парите би била равна на 2200 милиарда топки от злато с тегло на земята. ²

Примерът показва разликата, която е обусловена от 1 % годишна лихва в течение на продължителен период от

време. Освен това, той доказва, че в продължителна перспектива отплатата на лихвените проценти както математически, така и практически е невъзможна. Икономическата необходимост и математическата невъзможност се намират в неразрешимо противоречие. Това, като такъв механизъм води към акумулация на капитала в ръцете на все по-малко количество хора (което е довело в миналото към възникването на неизброими междуособици, войни и революции), и е показано в раздел "Заблуждение № 3". Днес механизмът на лихвения процент се явява основен принцип на необходимостта от патологически ръст на икономиката с всички известни с последствията си разрушения на обкръжаващата среда.

Решението на този проблем, възникнал вследствие на експоненциалния ръст на парите за сметка на лихвения процент, се явява създаване на такава парична система, която би съответствала на кривата на динамиката на качествения ръст. Това кара да се заменят лихвените проценти с друг механизъм на обезпечение на паричното обращение. Във втората глава са описани свързаните с тях изменения.

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 2: Лихвени проценти плащаме само тогава, когато вземаме пари под лихва

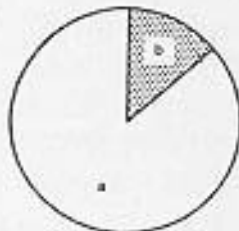
Konkrete Beispiele für Zinsanteile in Preisen und Gebühren

1 Müllabfuhrgebühren

Beispiel Stadt Aachen 1983

a) Abschreibung, Sach- und Personalkosten, Sonstiges	88%
b) Kapitalverzinsung	12%

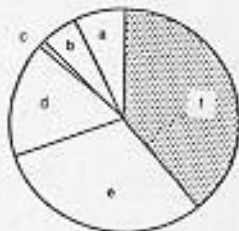
Gebühr 110,-/Tonne: 124,- DM = 100%

2 Trinkwasserpreis

Beispiel eines norddeutschen Versorgungswerkes 1981

a) Energiekosten	7%
b) Unterhalt der Anlagen	6%
c) Wasseraufbereitung	1%
d) Personal- und Sachkosten	18%
e) Abschreibung	30%
f) Kapitalverzinsung	38%

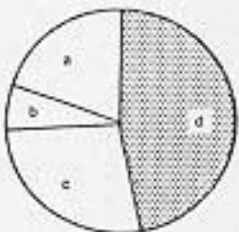
Preis je cbm: 1,35 DM = 100%

3 Kanalbenutzung – Abwassergebühren

Beispiel Stadt Aachen 1983

a) Sachkosten	10%
b) Personalkosten	7%
c) Abschreibung	27%
d) Kapitalverzinsung	47%

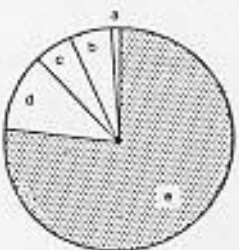
Gebühr je cbm: 1,87 DM = 100%

4 Kostenmiete im sozialen Wohnungsbau

Berechnung des statistischen Bundesamtes für 1979

a) Wagnis und Gewinn	1%
b) Betriebs- und Verw.-Kosten	6%
c) Instandhaltung	5%
d) Abschreibung	11%
e) Kapitalverzinsung	77%

Miete je qm: DM 13,40 = 100%

Abbildung 3

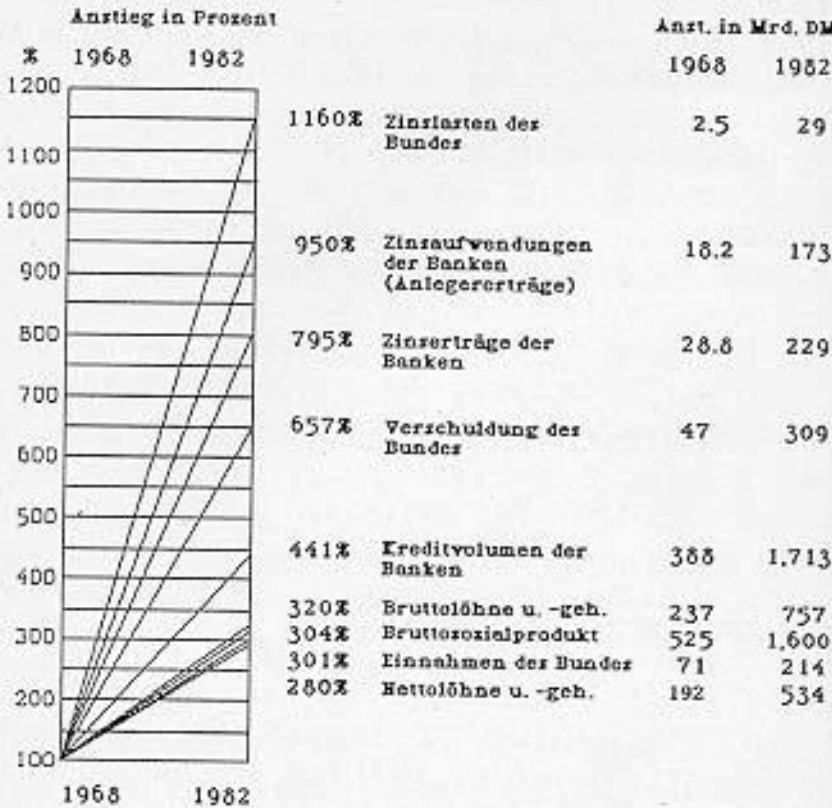
Още една такава причина е, че въздействието на лихвения механизъм на нашата парична система е труден за пълно разбиране, и се явява негова частична замаскираност. Повечето хора смятат, че те плащат лихви само тогава, когато вземат пари на кредит и, ако заплащането на лихвата е нежелателна, достатъчно е да не се вземат пари на кредит.

Рис. 3 показва, че това не е така, защото цената на всяка стока, която ние заплащаме, включва в себе си и лихвена част. Тази част се колебае за стоките и услугите, придобити от нас в съответствие с големината на вложения капитал. Няколко примери от всекидневния живот нагледно илюстрират тази разлика. Частта на издръжка на заплащане на лихва по кредитите (капитално харчене) в заплащането на извозване на отпадъка съставлява 12 %. В дадения случай частта на лихвата е относително ниска, тъй като преобладаващи се явяват разходите по работната заплата. Положението се променя за цените на питейната вода и канализацията, за които частта на издръжка на заплащане на лихвата съставлява вече 38 и 47 %. За плащане на ползваните квартири от социалния жилищен фонд тази част съставлява вече 77 %. Средно частта на лихвата и капиталните разходи съставляват цените на стоките и услугите от всекидневното търсене – 50%..

И така, ако бяхме отстранили лихвите и ги заменим с по-съвършен механизъм, то теоретически мнозинството от нас ще стане най-малко двойно по-богато или ще ни е нужно да работим за подържане на нашето днешно жизнено равнище само половин работен ден.

ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 3: Съвременната парична система, служи на всеки в еднаква степен

ANSTIEG VERSCHIEDENER WIRTSCHAFTSINDIKATOREN VON 1968 - 1982

Quelle: Bundesbankberichte u. a.

Abbildung 5

Третото заблуждение относно нашата парична система може да бъде формулирано по следния начин: доколкото всеки е длъжен да плаща лихви, когато взема пари на кредит и купува стоки и услуги, доколкото всеки получава лихва при пазене на пари в банката, съвременната парична система оказва на всички еднакво положително (или отрицателно) въздействие.

Но и това не е вярно. В действителност между тези, които плащат, съществува огромна разлика. На рис. 4 е представено съпоставка на получаването и плащането на лихва за 10 еднакви по численост групи население на ФРГ. Изяснява се, че първите 80 % от населението плащат повече лихви, отколкото получават, 10 % получават малко повече, отколкото плащат, 10 % получават два пъти повече, отколкото плащат. Това в съвкупност и има тази част, която за загубили първите 80 % от населението. Този факт напълно обяснява същността на механизма, може би, най-важното, позволяващо на богатите да станат по-богати, а бедните ставащи по-бедни.

Ако ние по-задълбочено погледнем на последните 10 % от населението относно техните доходи от лихви, то отново ще се сблъскаме с явлението на показателния ръст. За последния 1 % от населението

стълба на доходите от лихви трябва да се увеличи 10 пъти, за последния 0.1 % - повече от 100 пъти.

Лихвите като средство за обезпечение на обращаемостта на парите се явява в рамките на съвременната парична система средство за скрито преразпределение на парите, основаващо се не на участието в труда, а явяващо се резултат от това, че който и да е може да се намесва в развитието на свободното пазарно стопанство, т.е. размяната на стоки и услуги чрез задържане на средствата на обмяна, дори получавайки за това възнаграждение. По такъв начин, по ирония на съдбата става изтичане на пари от тези, които ги имат по-малко, отколкото му е нужно, към тези, които имат повече пари, отколкото им е нужно. Това е друга, значително по-хитроумна и ефективна форма на експлоатация, от колкото тази, която се опита да премахне Маркс. Той е бил, напълно прав, показвайки наличието в сферата на производство източника "придадена стойност". Разпределението "придадена стойност", обаче, произлиза в значителна степен – в сферата на паричното движение. Днес, в края на продължителния период на икономическия ръст и отделянето на парите от златния стандарт, това се вижда много по-ясно, отколкото по времето на Маркс. Краят ще се характеризира с това, че все повече суми пари ще се концентрират в ръцете на по-малко хора и фирми. От 1980 г. печалбата от спекулации с пари в световен мащаб е повече от удвояване. Само в Ню Йорк ежедневната сума на обмяна на

валути се е увеличила от 1980 до 1986 г. от 18 до 50 млрд. долара ³. По оценки на Международната банка за възстановяване и развитие (МБВР), сумата на паричните операции в световен мащаб 15-20 пъти превишава сумата, която практически е необходима за водене на търговия, т.е. за стокообмен. ⁴

Механизмът за изплащане на лихвите и сложните лихви не само привежда в действие механизма на патологическото развитие на икономиката и паричната маса, но и действа, както пише Дител Зур, срещу законните права на индивида в повечето страни. ⁵Ако конституцията гарантира еднаквия достъп на индивидите към всички държавни услуги, а паричната система може да се разглежда като такава, то положението, когато в рамките на тази система 10 % от населението постоянно получава повече, отколкото плащат, за сметка на другите 80 % от населението, което съответно получават по-малко, отколкото плащат, се явява незаконно..

Може да се създаде впечатление, че изменението на нашата парична система ще служи на интересите “само” на 80 % от населението, което в днешно време плащат повече, отколкото би трябвало в съответствие с тяхната справедлива част. Обаче, както ще бъде показано в глава 3, това решение носи полза на всеки, в далечна перспектива даже на тези, които получават преимущества от съвременната болна система.

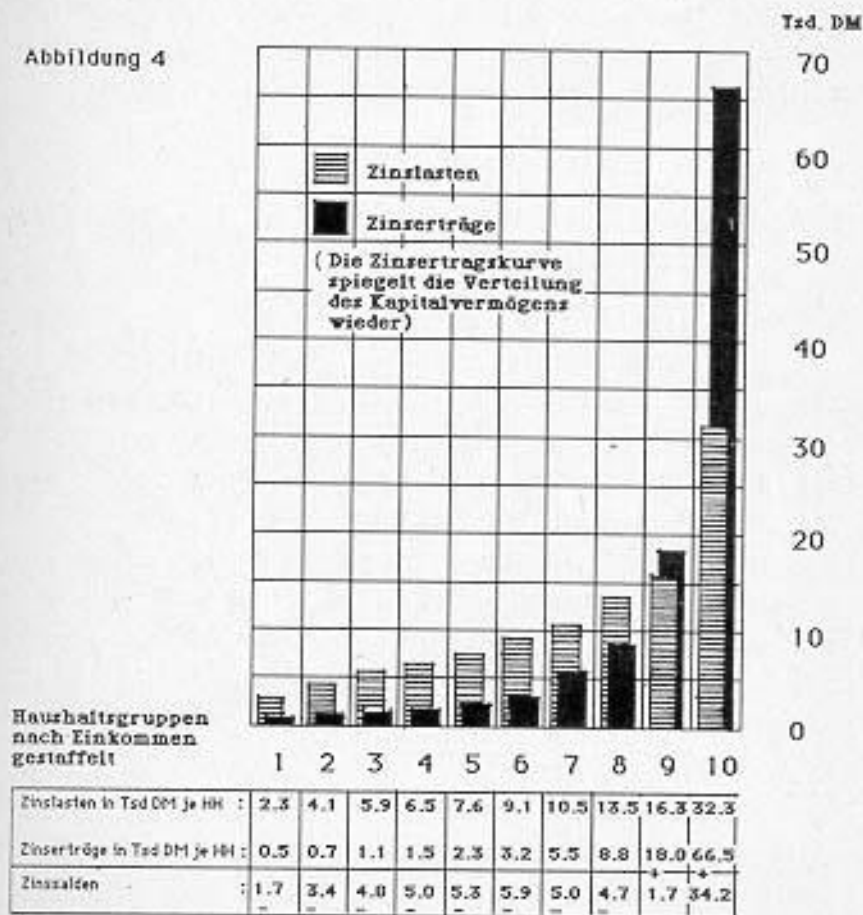
ЗАБЛУЖДЕНИЕ № 4: Инфлацията се явява неотменлива част на всяка свободна пазарна икономика

**GEGENÜBERSTELLUNG DER ZINSBELASTUNGEN UND -ERTRÄGE DER HAUSHALTE
AUFGETEILT AUF ZEHN GRUPPEN MIT JE 2,5 MIO HAUSHALTEN**

Angesetzte Zinslasten bzw. -erträge: 270 Mrd DM (Stand 1982)
(= Zinstransfer von privaten in private Taschen)

Angesetzter Habenzins im Durchschnitt 5,5%
Alle Werte in Tsd DM je Haushalt p. a.

Abbildung 4

Четвъртото недоразумение касае ролята на инфлацията в нашата икономическа система. Повечето хора смятат инфлацията почти като естествено следствие на това, че в света няма ни една капиталистическа страна с свободно пазарно стопанство без инфлация. Рис. 5, илюстрираща динамиката на развитието на различните икономически показатели в ФРГ, позволява да се разпознае фактора, тясно свързан с инфлацията. В същото време федералните доходи, брутния национален продукт, а също и работната заплата нараснали от 1968 до 1982 г. “само” три пъти (300 %), то лихвеното бреме е нараснало повече от 11 пъти. (1160 %). Тенденцията става разбираема – главниците и лихвите по кредитите в народното стопанство растат по-бързо, отколкото доходите, което рано или късно трябва да доведе до колапс, дори в високоразвитите страни. Ако детето расте от годинка до 10 години три пъти, а неговите крака растат в същото време 11 пъти, всеки ще разбере, че това е ненормално. Проблемът е в това, че само твърде малко са разпознали признака на болестта на паричната система и още по-малко знаят рецептата за излекуването ѝ. Дори до днешно време на никого не му се е отдало да създаде здрава устойчива парична система..

Не много съзнават, че инфлацията действа като друга форма на облагане с данък, при чието приемане, правителствата имат възможност да се справят с най-сложните проблеми на растящата задлъжнялост. Очевидно, че необходимото равнище на

инфлацията трябва да бъде толкова по-високо, колкото по-голям разрыв има между националния доход и задлъжнялостта. Правителството може да снижи своята задлъжнялост, разрешавайки на емисионната банка да печата пари. На рис. 6 е показана загубата на стойността на немската марка от 1950 до 1985 г. Такова обезценяване поразява тези хора, които не са могли да вложат своето състояние в “инфлациоустойчивата” земеделска собственост и т. н., а не по тези, които принадлежат към неголямата група население с най-високи доходи..

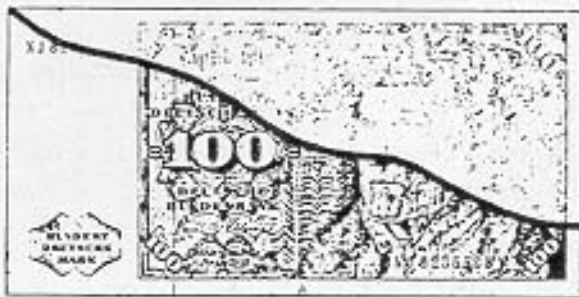
Специалистът по история на икономиката Джон Л. Кинг прави паралел между инфлацията и изплащането на лихвите за “кредитния сапун САЩ”. В писмо от 8 януари 1988 г. той ми писа: “До днес аз се удовлетворявах от това, че съм писал за лихвата, както и за най-важната причина за повишаването на цените, тъй като те в скрита форма присъстват в цените на всички вещи, които ние придобиваме, обаче тази мисъл, макар и правилна, до сега не е получила действително признание. 9 билиона долара вътрешен дълг на САЩ дават при 10 % 900 милиарда долара, заплащане за сметка на цените, което точно съответства на 4 %ното повишаване на цените, което “експертите” наричат инфлация. Аз винаги разглеждах лихвите и сложните лихви като невидима машина за разрушаване, която сега работи особено усърдно. Ние сме длъжни да се опитаме да се освободим от всичкото това безсмислено финансово безумие”.

За последните 33 години частната и обществена задлъжнялост е нараснала в САЩ с 1000 %, при това голяма част принадлежи на частните заемодатели. Правителството използва всички средства, за да поддържа постоянно този ръст: гаранция при разпространение на лихвите, дотиране на ипотечните ставки, ниските първи вноски при покупка на недвижимост и стоки за народно потребление, облекчение на условията при предоставяне на кредити, преимуществата в данъчното облагане, вторичните пазари, застрахователните изплащания и т. н. Вследствие на бързия икономически ръст, следващ експоненциалния ръст на парите, социалните последиствия известно време остават незабелязани. Порочният кръг, който също се върти по-бързо, се нарича така: повече инфлация, повече социална несправедливост и все повече разрушително въздействие на обкръжаващата среда. И така, много фактори свидетелстват в полза на замяната на средствата за обезпечаване на паричното обръщение.

Лихвите, обаче, се явяват не единственият фактор, пораждащ инфлация. Изчерпването на суровинните ресурси (както по времето на нефтената криза), прекомерните разходи за въоръжаване или война (например, в страните на Близкия Изток) могат също да предизвикат усилена инфлационна тенденция. Обаче в обикновени условия при провеждане от емисионната банка на разумна политика в областта на паричната система, отказ от лихвите като средство за обезпечаване на паричното обръщение би довело до отстраняването на важния фактор на постоянна инфлация.

ГЛАВА 2. Как да се създаде икономика без лихви и инфлация

Durch die Inflation ist die Mark nur noch 28 Pfennig wert

1950

1985

Welche Ursachen hat dieser schleichende Betrug?
Wer verliert und wer gewinnt dabei?
Warum gibt es kein stabiles Geld?

Abbildung 6

В Края на XIX в. Силвио Гезел, преуспяващ търговец, работил в Германия и Аржентина, забелязал, че понякога неговите стоки се продавали по-бързо и за добра цена, а в друг път се продавали бавно, с тенденция на спад на цената. Той започнал да размишлява за това и да търси причината за този ход на събитията и бързо разбрал, че такива подеми и спадове малко зависят от търсенето на неговите стоки или техните качества, а почти изключително от цената на парите на паричния пазар.

Гезел започнал да следи за такива колебания и скоро достигнал до извода, че хората купуват тогава, когато лихвените ставки били ниски и не купували тогава, когато те били високи. Причината за това е, че парите било те много или малко, се заключавало в желанието или нежеланието на притежателите на пари да ги дават под лихва. Ако те биха могли да получат 2.5 % по-малко, преобладаващата тенденция ставала тази, която да оставят пари в себе си, което води до намаляване на капиталовложенията, довеждащо, на свой ред, към фалит на фирми и намаляване на работните места. Ако след известно време отново се забелязвала готовност хората да плащат повече лихви за получените пари, те отново дават лесно кредити. По такъв начин започвал един нов икономически цикъл. В неговото начало лихвените ставки и цените на стоките били високи, след това постепенно, с увеличаването на стоковата и ускореното увеличение на паричната маса, лихвените ставки отново спадали и, накрая, отново водели до “стачка” на капитала.

Силвио Гезел обяснявал този феномен с това, че за разлика от другите стоки и услуги, парите могат да останат практически без загуба. Ако в един човек има кошница с

ябълки, а у друг има пари, то притежателя на ябълките ще бъде принуден да ги продаде в кратък срок, за да не загуби стоката си. А притежателя на пари може да почака, докато цената не стане съответна неговите представи. Неговите пари нямат нужда от “складови разходи”, а на обратно, дават “изгодна ликвидност”, т.е. имайки в джоба или на сметка в банка пари, може да се очаква да настъпи удобен момент или цената да спадне до нивото, когато стоката ще бъде изгодна да се купи.

Силвио Гизел прави извода: ако бихме могли да създадем парична система, в която парите, както и всички други стоки и услуги, се нуждаят от складови разходи (при това в основата на такива складови разходи би трябвало да се заложи средно 5 % годишна лихва, за да бъде съответства на тези лихви, които се плащат в хода на историята на парите), икономиката би била освободена от подемите и спадовете в резултат на спекулацията с парите. Той предложил да се създаде в рамките на тази парична система такива условия, при които парите при това “ръждясвали”, т.е. облагали се с данък за ползване

Данък за обръщение заменя лихвите

През 1890 г. Силвио Гезел формулирал идеята за “естествения икономически порядък”⁶, обещаващ обръщението на парите, при което парите стават държавна услуга, за която на хората се отчислява данък за ползване. Заедно с това, за да се платят лихви на тези, у които има повече пари, отколкото са им нужни, хората – за това, за да върнат парите в обръщение, били длъжни да заплатят неголяма сума за изземването на парите от циркулация.

Този данък е в полза не на отделен индивид, а на всички.

За това, за да стане мисълта по-разбираема, може да се сравнят парите с железопътни вагони, които както и парите, облекчават стокообмена. От само себе си се разбира, че железопътната компания не плаща премия (лихви) на този, който използва вагоните за негово натоварване, обещаващо неговото по-нататъшно използване, но ползвателя плаща неголям “данък за престоя”, ако не обезпечи натоварването на вагоните. Това е по принцип всичко, което трябва да направим с парите, за да се спре негативното влияние на лихвите. Всеки ползвател отчислява неголям “данък за задържането на обръщението”, ако задържа парите повече време, отколкото е необходимо това за целите на обмена.

Ако днес лихвите се явяват израз на частната печалба, то данъка за ползването на парите би станало изражение за обществената печалба. Данъкът би следвало отново да пусне в паричния оборот за поддържане на равновесие между обема на паричното обръщение и обема на икономическата активност. Той би станал източник на обществен доход, предназначен за покритие на загубата на емисионната банка и разходите при обмена на парите. Излишъците биха постъпвали, както това става и днес, в Федералната хазна и биха могли да се насочат към целевото погасяване на дълговете. Такова изменение, колкото и обикновено ни се показва, се явява решение на много социални проблеми, породени в миналото и настоящото действие на лихвите и лихвените проценти.

Силвио Гезел нарекъл тези пари, свободни от лихви, “свободни пари”. Дитер Зур въведе през последните години обозначението “неутрални пари”, тъй като те служат на всички и не дават на никого едностранно преимущество, както това става в съвременната парична система. Аз също бих искала по-нататък да ползвам това понятие “неутрални пари”, когато става дума за безлихвено платежно средство с получаване на данък за ползване. В долупредставения исторически обзор аз ще използвам обозначения, употребявани в съответната епоха.

Технически аспект на гореописаната парична реформа ще бъде описан в двата следващи раздела.

Първи експерименти с безлихвени пари

През 30-те години на нашия век (XX в. – бел. прев.) последователи на теорията на Гезел, теория на свободната икономика, провели с безлихвените пари няколко експеримента, доказващи правилността на тази идея. В Австрия, Франция, Германия, Испания, Швейцария и САЩ предприели опити за въвеждане на безлихвени пари за премахване на безработицата. Най-успешен се оказал експеримента в австрийския град Вьоргл.⁷

Във Вьоргл, имащ тогава 3000 души население, идеята за паричната реформа завладяла умовете през 1932-1933 г. Кметът на града убедил търговците и управленческия персонал в това, че никой нищо не губи, а обратно, много получава за сметка на експеримента с пари в тази форма, както е изложено в книгата на Силвио Гезел “Естественият икономически ред”.

Гражданите изразили съгласие, магистратът пуснал 5000 “свободни шилинги” (т.е. безлихвени шилинги), които били покрити със същата сума от обикновени австрийски шилинги в банката. В градът бил построен мост, подобро състоянието на пътищата, увеличили се капиталовложенията в обществените служби. С тези пари се изплащали заплати и материали, търговците и предприемачите ги приемали като заплащане.

Заплащането на ползването на тези пари било 1 % месечно, т.е. 12 % годишно. Да я внася били длъжни тези, които имал банкнота в края на месеца. Данъкът се внасял във вид на марка с номинал 1 % от стойността на банкнотата, залепена на обратната страна на банкнотата. Без такава марка банкнотата била недействителна. Такъв неголям данък довела до това, че всеки човек, получаващ свободни шилинги в вид на заплащане, се стараел колкото се може по-бързо да ги изхарчи, преди да премине към заплащане с своите обикновени пари. Жителите на Вьоргл дори плащали данъците си по-рано, за да избегнат внасянето на данъка за ползване на парите. В продължение на година 5000 свободни шилинга били в обръщение 463 пъти, били произведени стоки и услуги на

стойност около 2 300 000 шилинги (5000 x 463). Обикновеният шилинг за същото време бил в обръщение всичко 213 пъти. ⁸

Точно в това време, когато много страни в Европа били принудени да се борят с растящата безработица, равнището на безработица в Бьоргл спаднал за година на 25 %. Полученият от магистратите данък, обезпечаваш бързият преход на парите от една ръка в друга, съставлявала всичко 12 % от 5000 свободни шилинга = 600 свободни шилинга. Те били изразходвани за обществени нужди, т.е. за благо на общината, а не за обогатяване на отделните ѝ членове.

Когато повече от 300 общини в Австрия се заинтересували от дадения модел, Националната банка на Австрия видял в това заплаха на своя монопол. Тя се намесила в делата на магистратите и забранила печатането на свободни местни пари. Въпреки че спорът продължил твърде дълго и се разглеждал дори от висшите съдебни инстанции на Австрия, нито във Бьоргл, нито в други европейски общини не се удало да повторят този експеримент..

В книгата на Зура *“Capitalism at its best”* ⁹ има споменаване на Корсен за опита за осъществяване на опита за осъществяване на концепцията на Гезел в рамките на “Stampscrip Movement” (“Движение за пари-марки”) през 1933 г. в САЩ. През това време повече от 100 общини в САЩ, в това число и няколко големи градове, планирали въвеждане на пари, които трябвало да функционират аналогично на “свободните пари” от Бьоргл. Министерството на труда, министерството на вътрешните работи и министерството на икономиката във Вашингтон се заели с тези въпроси, и макар никой от тях да не бил против, те не били в състояние да дадат необходимото разрешение. Накрая Дин Ачесън, станал впоследствие държавен секретар, запитал съветникът на правителството по икономиката Ръсел Спраг, преподаващ в Харвардския университет, за неговото мнение по дадения въпрос. Корей споменава за среща си с него, която била много сърдечна, както професор Спраг заявил, че по принцип няма нищо против пускането на пари-марки за целите да се създадат работни места. Обаче отбелязал, че предложението излиза извън тези рамки: това мероприятие би се явило като пълно изменение на структурата на американската парична система и той нямал правото да дава съгласие за провеждането на такива глобални изменение. По такъв начин, движението “За пари-марки”, явяващо се проектен модел, който вероятно, наистина би довел до парична реформа, не се осъществил. ¹⁰

Президентът Рузвелт издал на 4 март 1933 г. разпоредба за временно прекратяване на работата на банките и забрана за по-нататъшно пускане на спомагателна валута. В заключение Корсен прави следния извод, въз основа на резултатите от неговата интензивна работа по дадения въпрос: “Като цяло може да се каже, че техническата сложност по обезпечаване на стабилността на парите е много незначителна в сравнение с липсата на разбиране на самия проблем. До сега, докато не бъде преодоляна илюзията за ролята на парите, практически е невъзможно да се събере нужната политическа воля за обезпечаване на тази стабилност”. ¹¹

Опити за решения в днешно време

Според предложението на Йошито Отани ¹², техническата страна на проблема, т.е. “заплащането за изземване от циркулацията”, може да бъде разрешен твърде лесно, отколкото по-рано – в съответствие със съвременния начин на плащане.

90 % от това, което ние днес наричаме “пари”, в действителност се явяват числа в компютъра. Затова в рамките на общоприетите в днешно време система за разчети на данъка за ползване след въведение на неутралните пари може да се поеме по много лесен път. Паричните влогове по сметки, намиращи се в разпореждане на собственика по всяко време, биха могли да се облагат с ежемесечен данък в размер, например 0.5 %, т.е. 6 % годишно. Всеки човек, имащ на своя сметка повече неутрални пари, отколкото му трябват за разходи в настоящия месец, би превел разликата за да избегне загубата на своя сметка в Сметната банка, *където те не се облагат с данък*.

Макар и неутралните пари да не носят лихва на своя притежател, обаче те запазват своята стабилна стойност. (Тъй като лихвените проценти ще изчезнат, инфлация няма да има, виж глава 1). Който получава кредит, също няма да плаща лихви, а само премия за риска и заплащане за администрация на кредита, който и днес се включва във всеки банков кредит. Последните съставляват от 1.5 до 2.5 % от обикновената кредитна издръжка. По такъв начин, практически не се изменя много.

Банките биха продължили да функционират както и преди, с тази разлика, че те биха били по-заинтересувани в даването на кредити, доколкото те ще бъдат подложени на действието на механизма за заплащане на парите, иззети от циркулация.

За обезпечаването на равновесието между спестяванията и кредитите в банката, възможно е, да стане необходимо да се въведе коригиращ процент в размер $\pm 1\%$. По такъв начин, ако в банката спестовните сметки се намират повече пари, отколкото ѝ трябва, то тя е длъжна да заплати на държавата 1 %. Ако в банката се появят затруднения с платежоспособността, то тя може да получи съответна сума..

В този случай данъка за пари би се явявал временен механизъм за регулиране за разлика от днешните лихви, които се явяват механизъм за преразпределение на богатството.

Основно тази реформа трябва да се явява напълно точно преследване на количеството на циркулиращите пари към тази сума, която е необходима за провеждането на всички търговски сделки. Когато количеството на произведените пари покрива необходимостта им при завършване на всички сделки, то повечето пари не трябва да се произвеждат. Това означава, че новите пари сега ще следват модела “на естествения” ръст (рис. 1, крива *a*), а не експоненциалната крива. Друг технически аспект на въвеждането на такава парична реформа се заключава в предупреждението от натрупването на пари.

Натрупването на наличните купюри от новите пари може да се предотврати по много елегантен начин, отколкото залепването на марки на обратната страна на банкнотата. Би могло, например, да се печатат банкноти със серии с различна цветна маркировка и различни размери, една от сериите един път или два пъти в годината без предварително обявяване би могла да се изнемва от обращение. За държавата тези загуби биха превишили разходите, свързани със замяната на старите износени банкноти със нови, както е прието днес. Както показва опита в Австрия и Америка, политическият аспект на тази реформа се явява решаващ по отношение на техническия аспект. Към това ще се върнем в глава 3.

Гореописаната парична реформа, проведена в широк мащаб, трябва да се съпроводи с земеделска и данъчна реформа. Без земеделска реформа излишните пари биха привлекли вниманието на спекуланти със земи. Данъчната реформа е необходима за контрол на сериозните екологични последствия, които биха могли да бъдат резултат от икономическия бум при въвеждането на пари, свободни от лихви.

Необходимост от земеделска реформа

Парите и земята са жизнено необходими за всеки от нас. Ядем ли, спим ли или работим, всичко това става на земята. Затова земята и почвата, както въздухът и водата, трябва да принадлежат на всички. Индианците от Северна Америка казват: “Земята, това е нашата майка, ние не можем да я делим или да я продаваме”. Земята трябва да принадлежи на обществото и да се дава под аренда на тези, които ще я обработват. Така е било прието и в много европейски страни до въвеждането на късното средновековие на римското право, което е закрепило частната собственост над земята.

Днес в света съществуват две принципно различни системи:

частна собственост и частно земеползване в капиталистическите страни;

обществена собственост и обществено земеползване в комунистическите страни.

На рис. 7 е показано, как в капиталистическите страни мнозинството от населението се оплаква от високите доходи на земеделските спекуланти. Тук земята се концентрира в ръцете на все по-малко хора. Това също се явява препятствие за удовлетворение на основните права на хората на приемливи цени.

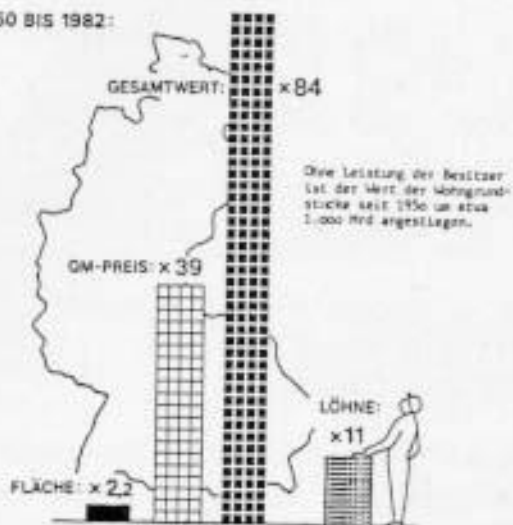
В комунистическите страни основният проблем е, обратно в плоскостта на неефективното използване на земята.

В Западна Германия 20 % от населението владее 70 % от земите. В Бразилия и другите капиталистически страни от третия свят, земеделците съставят предимно 2-3 % от населението. Проблемът в капиталистическите страни затова се явява частната собственост на земята.

В Русия, където земята се намира в обществена собственост и ползване, повече от 60 % от всички хранителни продукти се произвеждат на тези 4 %, които се намират в частно ползване. По такъв начин, тук проблемът се заключава в общественото земеползване.

Für ein Baugrundstück muß man heute dreimal länger arbeiten als in den 50er Jahren

ANSTIEG 1950 BIS 1982:

Warum wird der Boden immer unerschwinglicher?
Wer sind die Nutznießer unserer Bodenrechtsordnung?
Was müßte daran geändert werden?

Abbildung 7

Затова съчетанието обществено владение на земята и частното ѝ ползване се явява най-удачното решение за достигане на социална справедливост и развитие на частната собственост.

Именно такива предложения бяха повдигнати през 1878 от Хенри Джордж¹³, през 1904 г. от Силвио Гезел¹⁴, а през 1981 г. от Йошито Отани¹⁵

Знаейки катастрофалните последствия от изземването на земеделската собственост в комунистическите страни, нито една западна страна не се реши повече на смяна на формата на собственост без ущърб. Макар и римско право, закрепило се преди около 300 години частната собственост в западните страни, първоначално е било наложено на народа от завоевателите, получили от това първоначално изгода земеделците, отдавна отишли в небитието. Днешните собственици или са купили принадлежащата им земя, или законно са я получили в наследство. Заради това, за да възтържествува справедливостта, и необходимо да им се заплати компенсация.

Обаче общините могат да направят това само в случай, ако получат допълнителни средства. В далечна перспектива общините биха могли, например, да вземат от земите годишен данък в размер на 3 % от стойността ѝ. Тези средства биха им позволили да придобият предназначенията за продажба земя. Така след определено време, теоретически след 33 години, при 3 %ов налог и наличие на неутрални пари, общината би могла да получи своя земя и да я дава под аренда на частни ползватели.

Като алтернатива на земеделците биха могли да предоставят вместо 3 %ния налог да продадат принадлежащата им земя на общината в течение на 33 години. След това те и по-нататък биха имали право на ползване на земята в рамките на наследствената аренда. Обаче тогава те биха платили на общината данък в размер на 3 % от актуалната стойност на земята. Диференциацията на дадения данък биха могли да се осъществят в съответствие със социалните и екологични нужди.

В следствие на такава реформа би станало незабавно прекратяване на спекулацията със земи. Голяма част от земите, които се намират сега в частно владение не се използват, биха били предложени на пазара за избягване на прогресивните загуби при падане на стойността ѝ. Колкото повече земите се освобождават по този начин, толкова значително би се снизила цената ѝ и толкова повече хора биха имали възможност да я ползват продуктивно. Особено значителен ефект може да бъде получен в развиващите се страни за сметка на увеличаване на производствените обеми на хранителните продукти. Постоянно снижаващият се относителен прираст на населението производство на селскостопански продукции е породено не от изостаналостта на агротехниката, а от недостатъчността на земите за дребните селскостопански предприятия.

Арендаторите биха могли да имат в рамките на тази нова система всички преимущества на днешната система на наследяване на арендата: те биха могли да се ползват от своите земеделски владения в рамките на местното планиране, биха могли да строят, да предават своите строежи или да ги отдават в наследство на своите потомци. Те биха могли да ги отдават под наем на трети лица, докато си плащат арендния данък. Точната сума на арендния данък трябва да се установява чрез провеждане на открити конкурси, аукциони или други форми за реализация, което би позволило да се изключи неефективното планово стопанство или бюрократичните спънки.

В далечна перспектива такова изменение би позволило да се смъкне огромен товар от раменете на трудещите се, които в крайна сметка винаги и на всякъде изплащат печалбите на спекулантите. А земята по всяко време е била предмет на спекулация. Затова реалистичното изменение в страни със социално отговорно решаване на проблема трябва основно да се прекрати спекулацията със земи и спекулацията със земи и пари.

Предложеното решение е насочено все пак, не на това, че да се наказват тези, които извличат изгода от съществуващата система, но бавно и правилно да се отстранят предпоставките на такова положение, когато не голям брой хора имат огромни преимущества, а мнозинството трябва да плаща за това. На рис. 7 е показано, че от 1950 г. средното работно време, необходимо за придобиване на собственост на земеделски участък, се е утроил.

Страните, имащи прогресивно конституционно, устройство, не биха имали сложности от правна гледна точка при осъществяване на тези изменения. Основният закон на ФРГ, например, дава определение за земя, като частност, с необходима социална отговорност, а в параграф 15 е записано: “Земята, природните богатства и средствата за производство могат да се предават на общинска собственост, или други форми на колективна собственост с приемане на закон, определящ вида и размера на компенсациите.”.

Необходимост от данъчна реформа

По оценки, от половината до две трети от обема на днешния брутен национален продукт на Западна Германия може да бъде определен като екологично опасен.¹⁶ Предполагаемата реформа на паричната и земеделско-правната система би освободила пътя за повишаване на равнището на производство и заетостта. За това, за да се съблюдава при това принципа на екологичната приемливост, данъчното законодателство трябва да бъде изменено в две посоки:

Вместо подоходни данъци – данъци на стоките

Екологична издръжка на производството на стоки трябва да се отчита при изчисление на данъците им.

Херман Лайстнер¹⁷ в своята книга “Екологична икономика” указва това, че подоходните данъци водят до такова оскъпяване на човешкия труд, че на предприемачът му е изгодно да заменя хората с машини. Безсмисленото, не отчитащо действителните нужди на хората масово производство води до изтощаване на ценните невъзобновяеми ресурси. Ако вместо това биха били въведени данъчно облагане на изделията с отчитане на екологичната издръжка на производството, цените на стоките биха се повишили. Обаче в съвкупност със значително по-малката сега стойност на работната сила това би снизило нивото на мотивация, подбуждаща предприемачите към по-нататъшна автоматизация на производството и би увеличило заетостта. Все повече хора биха получили работа.

Днес обществото плаща при замяна на човека с машината двойно. На първо място, то губи подоходния данък – доходите на машините не се облагат с данък, на второ място – плащане на уволнения работник помощи при безработица. За това, за да се избегне изплащането на подоходен данък, много предпочитат да се занимават със “лява” работа. Без облагане на доходите с данъци тази сенчеста икономика би станала легална.

Съществуващият сега материален стандарт не би се понижил след на това, че повишаването на цените в хода на реформата би се компенсирало с отмяна на облагането на доходите с данък. В далечна перспектива това би обусловило изменение на отношенията към потреблението в страна със голяма екологична целесъобразност. Покупката на нов автомобил или велосипед би се обмислял два пъти, тъй като това би струвало твърде скъпо, отколкото да се ремонтира стария.

Такова изменение на основата на данъчното облагане би могло да се въведе постепенно и би имало смисъл дори и без провеждане на парична и земеделска реформа. Това би станало действителна поддръжка на тези нужди и предложения, които еколозите са внесли през последните години. Комбинираното провеждане на тази реформа с двете гореспоменати би позволило отстраняването на много от екологичните проблеми, би изключило необходимостта от редица “екологични мероприятия” и също би способствало решаването на проблемите на безработицата.

ГЛАВА 3. Кой има полза от въвеждането на пари без лихви и инфлация?

Поривът към индивидуализма и социалните промени изтича, като че ли от трите принципно различни подбудителни мотиви:

защото катастрофата в резултат на определен начин на поведение вече е станала; целта – предотвратяване на още една катастрофа;

защото катастрофата зависи от определен начин на поведение може да възникне, цел – предотвратяване на катастрофата;

защото друг начин на поведение като че ли е по-целесъобразен за достигане на желаната цел.

Предложеното в предишните глави изменения на паричната система би могла да бъде резултат от всеки или от два мотива, а също и от всички три взети заедно.

В миналото сходното с ръста на ракови клетки прираст на парите, и по такъв начин, властта в ръцете на все по-малка група хора “се разрешавал” чрез обществени революции, войни или икономически катастрофи. Днес такива решения са вече неприемливи. От една страна, наличието на потенциал на многократното глобално разрушение прави неприемливо насилственото решение, от друга страна, всички страни се намират в невиджан по-рано икономическа зависимост една от друга. Ние просто сме принудени да намерим ново решение, ако искаме да оживеем и да избегнем войните, социалните революции и икономическите крахове.

По мнението на много икономисти и банкери, борсовият крах през 1987 г., когато за няколко дни загубите станали 1.5 трилиона долара – тази малка риба в сравнение с урагана, който ни очаква в случай на повторение на световната икономическа депресия в близките години, ако ние не успеем за променим коренно съществуващата система.¹⁸ Реорганизирането на паричната система днес ни дава възможност да избегнем катастрофата. Разбираемо за нас или не, че всяка крива на експоненциалния ръст неизменно води към саморазрушение на изгодата на новата парична система за създаване на социална справедливост и екологично равновесие, дотолкова очевидни, че ние сме длъжни да изберем тази система, доколкото това разрешение на проблема е по-добро, отколкото днешното. Във всеки случай, основният проблем във всеобщият процес на трансформация се заключава не толкова в това, че ние предпочитаме да настояваме за запазване на старата ситуация или в това, че ние не виждаме преимуществата на нашите нови цели или пътища, а в това, как да определим пътя от тук нататък, от един трапец на друг, без риск да загубим при този живот?

За това, за да се облекчи отговора на този въпрос, искам да се опитам да покажа, как трансформацията на паричната система ще служи на целите на различни обществени групи: богати и бедни, членове на правителства и обикновени хора, мнозинства и малцинства, промишленици и “земеделци”, хора на материалната и духовната култура.

Интересен факт, изявяващ се при това, е това, че в дадената специална историческа ситуация, при това кризисно положение, което ние сами създадохме, *всички* биха имали полза от новата парична система- Ние всички имаме полза, ако сега въведем необходимите промени.

Китайците, както отбелязва Фритьоф Капра, винаги по-добре са разбирали динамиката на промените, отколкото Запада. Кризата за тях е това само един от аспектите на промените. Китайският знак за криза “wei-ji”, се състои от два знака “опасност” и “шанс”.¹⁹

Страна или регион, започнали провеждане на парична реформа

Ако ние сме събрали досега в проведения от нас анализ, то предлаганото решение като цяло има следните преимущества:

прекратяване на инфлацията и породеното от действието на лихвата преразпределение на доходите;

сnižаване на равнището на безработицата;

голямата социална справедливост;

сnižение с 30-50 % цените на стоки и услуги;

отначало – много голяма конюнктура;

по-нататък – възникване на стабилна, качествено ориентирана икономика

Ако лихвените ставки на капиталовложенията и в производството изчезнат, понижават се не само цените на стоките и услугите в страната или региона, влизащ в системата на неутралните пари. Твърде положително въздействие ще бъде оказано също и на националния и световния пазар. Няма значение, колко високи или ниски са актуалните лихви, стоките и услугите могат да се продават твърде евтино. Това поражда бърз икономически бум в районите, първи започнали паричната реформа. За избягване на натовареността на окръжаващата среда, около гореказаната данъчна реформа, ние имаме следната възможност много изделия и услуги, които сега не могат да се конкурират по рентабилност с паричните инвестиции на паричния пазар, неочаквано могат да станат реалност. Сред тях биха били много екологично чисти продукти, социални проекти и произведения на художественото творчество, които биха могли да се осъществят, ако би им се удало да пробият, тъй като те удовлетворяват човешки потребности. Възниква в голяма степен диверсифицирано и стабилно народно стопанство, което престава да бъде заплаха за обкръжаващата среда. Разцветът на икономиката ще доведе до увеличение на заетостта, понижаване на разходите за социални помощи за безработни, изчезване на бюрокрацията и намаляване на данъчното бреме.

При изпитание на новата система в какъвто и да е регион (както, напр., това е било в Бьоргл) двете парични системи могат да съществуват паралелно.. Неутралните пари ще се използват за обмен на стоки и услуги, произведени в дадения район. Обичайните пари ще продължат да се използват за заплащане за това, което ще се закупува извън пределите на “изпитателния район”. В преходния период ще се въведат определени правила за обмен с твърд курс 1:1. Жизнената дейност на района ще се осъществява по аналогия със зоните за свободна търговия, където производството и търговията не се облагат с данъци.

По правилото на Гресхем, “лошите” пари ще изместват “добрите”. В съответствие с тази класификация неутралните пари . “лошите”, тъй като в противоположност днешните пари се облагат с данък за ползване. При всяка възможност хората ще се стараят да осъществяват заплащане с лошите пари, а добрите ще оставят при себе си. По такъв начин, неутралните пари биха се използвали колкото се може по-често, а именно тази цел и трябва да бъде достигната. Старите пари остават в хората и се използват само тогава, когато това е неизбежно. Ако въведем предлаганата система неутралните пари в рамките на експеримента отначало само в един район, това може да бъде осъществено в режим на съществуване със съвременната парична система, докато не бъде доказана ползността на първата.

При разпространение на експеримента във *всяка страна* външната търговия не претърпява изменение. Както и по-рано, ще се осъществяват валутни курсове, обаче неутралните пари горе-долу ще имат по-високи курсови цени, тъй като те не се подлагат на инфлация..

Затова инвестициите в неутрални пари биха могли да станат напълно привлекателни в сравнение с подложените на колебание валути (например, долар).

Правителства, политики, банкови собственици и икономисти

В повечето страни монопола на пускането на пари принадлежи на централното правителство. Затова официалното изпитване на новата парична система, ако там се включват и наличните пари, трябва да бъде одобрено и подкрепяно от правителството.

Очевидно е, че опитът за въвеждане на безлихвени пари има колосално политическо значение. То трябва мъжеството на представителите на управляващата върхушка да признаят факта, че те толкова дълго са търпели тази висша несправедлива система. От друга страна мнозинството хора действително много трудно разбират, защо парите е по-добре да се облагат с “данък”, отколкото да заплащат лихви. Това също е трудно да се разбере, както и че Слънцето не се върти около земята, а Земята около Слънцето. Ние разбираме, че това е така, но на нас ни е много трудно да си го представим.

В днешно време правителствата, политиките, банките и икономическата система се обявяват за отговорни за възникването на повечето проблеми, пораждащи основополагащите дефекти на паричната система. Ответните им действия: борба със следствията и половинчати решения, например, частично освобождаване от дългове, конверсия на дълговете, временни безвъзвратни кредити с цел да се намали социалното напрежение.

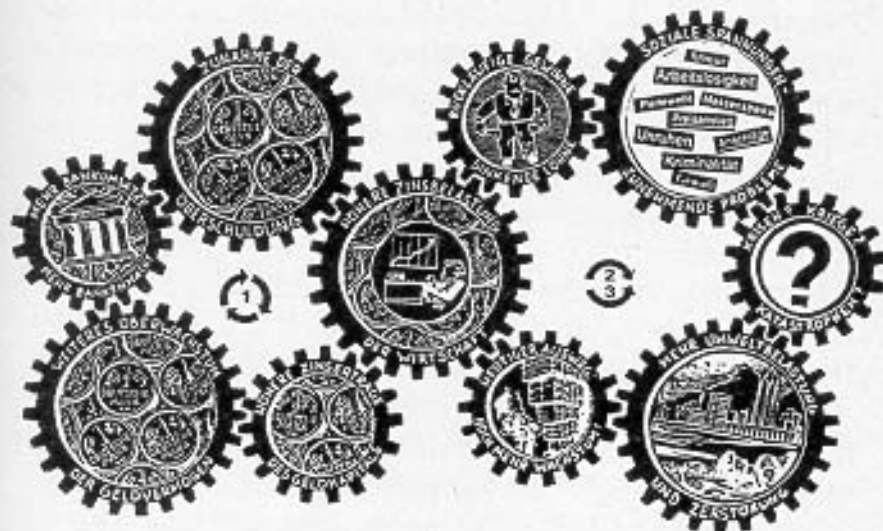
По време на предизборните кампании винаги звучат обещания за борба с инфлацията, подобряване на социалните институции и поддръжка на мероприятия за подобрене на екологичната обстановка. В условията на днешната парична система да се осъществи всичко това в едно е невъзможно.

В действителност всички водят борба “ със гръб към стената”. Вместо подобрене на ситуацията, се влошава според приближаването към участъка на ускорен ръст на кривата на експоненциалния ръст. Вместо подобрене на социалната и икономическата ситуация бюджетните разходи за тези цели на първо място се съкращават. И консервативните и прогресивно настроените политици практически имат много неголеми възможности за провеждане на действителни реформи в рамките на съществуващата система.

Един от немногото политици в Германия, който не само знае за това, но и се опитва да осъществи изменение на паричната система се явява Клаус фон Донани; в продължение на много години заемащ поста кмет на Хамбург. В своето заявление от 23 февруари 1983 г. той подчерта: “Ако допуснем в бъдеще увеличението на обществената задлъжнялост в бъдещи в рамките на тази страна, земята и общините, както това става сега, то дори при бъдещо намаляване на лихвените ставки “ние не само ще изгубим възможността за маневра за осъществяване на допълнителни мерки, но и въобще ще изгубим способността на провеждане предишната политика.” ... “Увеличаването на обема на финансирането на бюджетните кредити на първо място ще доведе в днешния момент до възникване на два проблема: от една страна бюджетна задлъжнялост в бъдеще по лихви и плащания, от друга страна – нежелателни последствия от преразпределението на парите, което непременно ще бъде в полза на притежателите на парични капитали”. Затова той предлага емисионната банка да предостави на федералните органи и земи кредити без лихви и плащания за осъществяване на социални и екологични проекти без икономически безсмислия и неприемлива бюджетна задлъжнялост в бъдеще.

На рис. 8 е показано, доколко тясно в рамките на широко разклонената и диверсифицирана икономика на всяка област на активност е свързана със съседната. Съкращенията в една от тях неизбежно повлича със себе си изменения в системата като единно цяло. Ако се породи ръст на държавната задлъжнялост или повишение на лихвените ставки, то се поражда приток на пари към тези, чието състояние е вложено в пари. Заедно с тях трудовата част от населението губи пари, необходими за задоволяване на нуждите си. Това, на свой ред, оказва въздействие на пазара за работна ръка, данъчните постъпления и екологията. Държава с високо ниво на задлъжнялост, насочено към компенсирано намаляване на доходите, неизбежно се сблъсква с усилване на “верижния проблем”. Системата на неутралните пари, обратно, би могла да обезпечи намаляването на държавната задлъжнялост, да противодейства на по-нататъшната концентрация на пари вследствие на лихвения механизъм и да обезпечи стабилната размяна на стоки и услуги на свободния пазар.

Warum kommen wir unter die Räder?

Kann diese Wirkungskette durchbrochen werden?
Wer müßte in die Räder greifen?
Was muß im Kreislauf geändert werden?

Abbildung 8

Ако ситуацията в високоразвитите страни ни се вижда трудна, то ще обърнем поглед към страните от третия свят, които най-много страдат от действията на съвременната парична система. От една страна банките на Германия и САЩ увеличават своите резервни фондове, готвейки се за финансов фалит на своите длъжници в развиващите се страни, от друга страна именно промишлено развитите страни осъществяват внос на капитал от развиващите се страни, а не обратно. За погасяване на старите кредити се предоставят нови кредити, и това само затяга и усилва международната кризисна задлъжнялост. Необходимостта от незабавно изменение на тази тенденция недвусмислено е формулирана в отчета на Световната комисия на ООН по обкръжаващата среда и развитие под заглавието *“Нашето съвместно бъдеще”*. В него се потвърждава факта, че кризисните явления в икономиката и екологията с тяхната така наречена независимост една от друга, в действителност са тясно свързани. “Икономиката и екологията се преплитат все повече

на местно, регионално, национално и глобално ниво в единна причинно-следствена система.. Дълговете, които е невъзможно да се платят, заставят африканските страни, чиито износни постъпления зависят от продажбата на суровини, хищнически използват много подложени на ерозия земеделски земи, които се превръщат в пустини. Основата на икономиката в другите развиващи се страни е подложена на същите болести като следствие от приетите грешни решения на местно ниво, така и в резултат от функционирането на механизма на международната икономическа система. Вследствие на “латиноамериканската дългова криза” природните богатства на този регион се използват не за целите на неговото развитие, а за погасяване на задълженията пред международните кредитори. Такъв подход към проблема на задлъжнялостта е недалновиден от гледна точка на икономиката, политиката и екологията. Населението на относително бедните страни е принудено да се примирява с растящата нищета, в същото време пък износа на изтощяемите ресурси нараства. Усилващото се неравенство се явява най-значителния “екологически проблем” на Земята. Заедно с тях това е най-значителния “проблем на развитието”.²⁰

Както смята Алфред Херхаузен, явяващ се до 1989 г. член на управата и говорител на Немската банка, “структурата и мащабите на проблема излизат от рамките на традиционното техническо решение на проблема”.²¹ Тези, които са отговорни за днешната парична система, знаят, че така не може да се продължава дълго, обаче те или не знаят нейните алтернативи, или нищо не искат да знаят за нея. Специалистите в областта на банковото дело, с които съм беседвала, си признаваха, че по-рано нищо не са слушали за съществуването на алтернативи на съвременната парична система. След това, като изложих нейната същност, нерядко се изказва опасението, че гласното обсъждане на този проблем може да бъде опасно за тяхната по-нататъшна работа в това качество.

Рис. 9 обяснява страха от по-нататъшно обсъждане на този проблем в банковите кръгове. В периода от 1950 до 1985 г. брутният вътрешен продукт нараснал в ФРГ 18 пъти, а задлъжнялостта – 51 пъти, а обема на банковите операции – 83 пъти. Това означава, че банките са получили несъобразно голяма част от националното богатство. Това се явява резултат от сделките с колебаещи се лихвени ставки, а също и от нарастването на обема на спекулацията с пари и валута, пораждащ стремителен ръст на заплащането на брокерите..

Досега, докато банките не отчитат в своите планове перспективата на дългосрочното развитие, те не ще бъдат заинтересувани от откритата дискусия за начините на функциониране на лихвената система. Днес те се стараят по-скоро да заобиколят проблема. На рис. 10 са представени примери на обикновената дезориентираща реклама, публикувана се във вестниците и списанията по цял свят. Парите трябва “да растат”, “да се увеличават”, “да се умножават” – така уверяват банките. Още по-често се стараят да очароват хората с представата за това, че парите могат да “работят” за тях. Но кой е видял някога пари да работят?. Работата винаги се изпълнява от човека, самостоятелно или чрез машини.

Такава реклама скрива факта, че всяка марка или долар, получени по банкови сметки, отначало е била създадена от друг човек, за да премине след това в собственост на друг, у който парите са повече, отколкото са му нужни. С други думи: хората, продаващи своята работна сила, стават по-бедни, колкото повече се увеличават доходите им по парично състояние. В това и се заключава цялата тайна на “работещите” пари, а банките много усърдно се стараят да предотвратят разглежданите проблеми в този ракурс.

Събраният от мен опит за това, че се боят от тези дискусии тези, които имат съответните знания, позволяващи да разберат този проблем и да забележат възможността за разрешаването му, т.е. икономистите в много страни на света, които се опасяват да получат “радикален” пазар. А те биха могли по пътя на поддръжката на идеята за безлихвените пари (на латински – радикус) опитвайки се да се обърнат към фактическите корени на един от най-насъщните проблеми на световната икономика. Вместо това Гезел и неговата концепция “на естественото икономическо устройство” се разглежда в икономическите науки само като една от многото

несподавани в исторически мащаб опити за реформа. Обаче някои изявени личности на нашия век, напр. Алберт Айнщайн, Джон Мейнард Кейнс и Езра Паунд, са могли да разгледат значението на Гезел за реформата на паричната система.

Кейнс, още през 1936 г. изрази мнението, че “бъдещето е по-добре да се изучи при Гезел, отколкото при Маркс”²². Но това бъдеще още не е започнало. Макар че специалисти в банковото дело и икономистите не са длъжни да бъдат толкова далновидни, за да разберат, че заплащането за ползването в рамките на паричната система им позволява да решат основната дилема, от която те се боят вече не едно десетилетие. Специалистът по история на икономиката Джон Л. Кинг пише за значението на работата на икономистите: “Смилането на цифрите и компютърните формули се оказало само напразни игри и по този начин, всичките икономически прогнози са станали напълно грешни.”²³

По мои наблюдения, икономистите, за разлика от повечето инженери – не разбират реалната взривоопасност на експоненциалния ръст. Като че ли, те наивно вярват в това, че все по-сложните икономически модели и разчети са способни да предотвратят опасността.

Учените, които са разбрали опасността, сред тях Батра и Кинг, се опитват да дадат съвет, как да се спаси от последствията на следващия голям крах. Алтернативи на съвременната система те не предлагат.

Правителствата, които положително се отнасят към идеята за реформа за безлихвените пари, застават на пътя на социалното равенство, екологическото преживяване и оздравяване от паричните болести, които десетилетия са отравяли т.н. “икономически свободен пазар”.

Haben Sie schon einmal Geld arbeiten sehen ?

Wie kann man aus Geld noch mehr Geld machen?
Wer erbringt die Leistungen dafür?
Wer ist der Nutznießer wenn Geld "arbeitet"?

Abbildung 10

Един от най-сложните въпроси задавани от хората, които са разбрали принципа на действие на механизма на преразпределение на днешната парична система, звучи така: допускат ли тези 10 % от населението, които извличат сега полза от действието на този механизъм и имат в своите ръце лоста на властта, реформиране на паричната система, след което те няма повече да имат възможност да получават доходи без каквото и да е трудово участие?

Историческият отговор е такъв: разбира се, не. До сега, докато те не бъдат принудени към това тези, които са платили досега те не ще сечат клона, на който седят. Отговорът в условията на новото столетие може да бъде такъв: разбира се – да, ако те, които днес получават изгода, да разберат, че клонът, на който седят, расте на болно дърво, и има здраво алтернативно дърво, което вероятно, не би загнило. Чувството на здравето самозапазване ги привежда към това, да се смени дървото. Последният отговор означава социална еволюция – пътя на “мекото” развитие, на първо място – социална революция, т.е. “трудния” път..

Пътят на еволюционното развитие дава богата възможност за се запазят парите, които до този момент са натрупвали чрез лихвената система. Революционният път на развитие неизбежно води до чувствителни загуби. “Мекият” път означава, че няма да им бъде предявено обвинение за получаване на доходи от лихви, тъй като техните действия ще се считат за напълно правомерни до тогава, докато не бъде въведена нова парична система. “Тежкият” път, пътят на революцията, може да бъде много болезнен. Пътят на еволюцията означава, че повече няма да има печалба без труд, поради това парите ще бъдат стабилни., цените ниски, данъците, по възможност ще се понижат. Пътят на революцията означава ръст на неувереността, нестабилността, ръст на инфлацията, цените и данъците, което виждаме всеки ден, наблюдавайки събитията в страните от Третия свят.

Насъбрания от мен опит в общуване с хората, принадлежащи към категорията на последните 10 %, показва, че те не разбират механизма на лихвената система и не знаят за съществуването на практически алтернативи. С малки изключения те биха избрали стабилността, а не повече пари, тъй като като цяло те имат достатъчно средства, за да обезпечат себе си и своите наследници за няколко поколения напред.

Има и втори въпрос: който произтича, ако тези хора преведат капиталите си в друга страна, където ще могат и занапред да получават лихви за това, за което ги оставят в своите сметки, където те макар и да пазят своите ценности, но не ще докарват лихва?

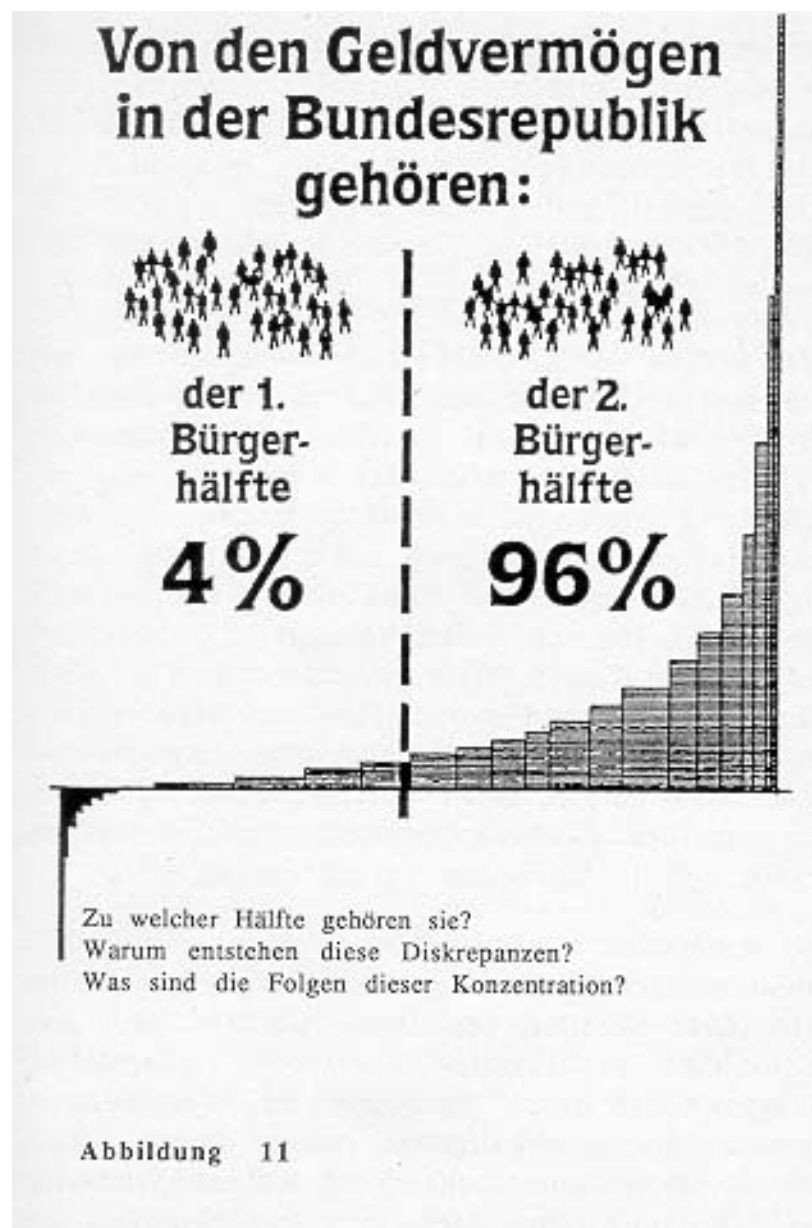
Отговор: по-скоро след въвеждане на реформата те ще правят точно наопаки. Доколкото разликата в изгодата между тези, които могат да заработят в други страни за сметка на инфлацията и в своята страна вследствие на повишаване на стойността на новите пари, не подложени на инфлация, не ще има.

Опасността, възможно, е да се заключава в друго, а именно в това че страната, решила се на провеждане на реформа, да стане “свръхшвейцария” със стабилна валута в условията на усилен икономически бум. В миналите времена капиталовложителите по някое време дори не плащали за това, че получавали право да пазят пари в швейцарските банки по безлихвени банкови сметки.

Противоположно на това политиката на изплащане на високи лихви, провеждаща се в САЩ в началото на управлението на Рейгън, породила такъв свръхприток на пари от всички краища на света, че да изпълни задълженията на чуждестранните кредитори би могло да бъде само за сметка на увеличението на инфлацията и рязкото обезценяване на парите (девалвация). При лихвена ставка от 15 %, което бе обикновено явление в началото на фазата на високите лихви, САЩ вече през 5 години трябваше да изплаща сума, приблизително два пъти повече, отколкото е получена от чуждестранните инвеститори. При днешната стойност на долара това не би се удало да се направи никога. По-нататъшно следствие на тази политика стана превръщането на САЩ в следващите 8 години в страна с най-голямата в света задължнялост.

Във света има циркулация на огромни суми спекулативни пари (по оценки, около 500 млрд. долара) от един финансов център към друг в търсене на вложения с печалба. Това показва, че нашият проблем не е в недостатъка на пари, а в отсъствието на възможност за осъществяване на “разумна” инвестиционна политика в рамките на съвременната парична система. Въвеждането на безлихвени пари в един район или в една страна би показало на

пример, как бързо може да се осъществят социални и екологични проекти, които в днешно време се намират “извън играта”, а резултатът ще стане възникване на болна и диференцирана икономика. Тук, вероятно, ще бъдат вложени излишни парични средства от чужди страни, тъй като вместо лихвите може да се получи печалба, неизяждана от инфлацията. Затова за богати хора е твърде изгодно да се поддържа своевременно провеждане на парична реформа, което да доведе до стабилност на системата, отколкото да се подлага на риска от непредотвратим крах, вследствие на ръста на нестабилност на съвременната система.

Третият въпрос касае тези, които живеят за сметка на своя капитал, но твърде стар, за да работи. Какво ще се случи с тях в случай на премахване на лихвите?

Може да се докаже, че тези, които могат в днешно време да живеят за сметка на своите лихви, могат да преживеят и за сметка на своите спестявания и след въвеждането на безлихвените пари.

Тези, които имат 1 млн. марки, вече влизат в числото на най-богатите 10 % население. обаче някои представители на тази група получават по лихви значително повече от 1 млн. марки. Според официалните източници²⁴, ежедневиият доход на най-богатата жена на света – английската кралица – е съставял през 1985 г. около 700 хил. паунда (около 2 млн. марки на ФРГ). Най-богатият човек на света, султанът на Бруней, чието състояние се оценява на 25 млрд. долара, всеки час получава доходи от лихви и дивиденди в размер на четвърт милион долара. Такива фирми, като “Сименс”, “Даймлер-Бенц” и “Круп”, немската преса нарича банки с производствена фасада, тъй като те получават повече от парично състояние, отколкото от производство.

Макар че нито английската кралица, нито такива фирми като “Сименс”, “Даймлер - Бенц” или “Дженерал Моторс”, официално не притежават функции на властта, тяхната парична собственост фактически има пълномощията на неофициална власт. Скандалите с изплащане от фирмите на средства за политическите партии в Западна

Германия, САЩ и други страни от Запад показват, че цялата демокрация се намира в опасност, ако описания механизъм на преразпределение на парите работи свободно и в бъдеще.

Въпреки че си мислим, че живеем в демокрация, с времето ще се окаже, че това в по-добрия случай е олигархия, а в най-лошия – фашистки режим, тъй като парите в ръцете на малък брой хора не могат да контролират политически.

През средните векове хората са смятали, че им е лошо да живеят поради това, че са задължени да изплащат десятък, т.е. една десета от доходите или изделията на феодала. Днес повече от една трета от долара, марките или кроните попада в джоба на капиталовладелеца.

А това, че икономическото положение на повечето хора е по-добро, отколкото в средните векове, се обяснява със осъществяването на промишлената революция и повишаването на нивото на автоматизация на икономиката. Само разбирането на механизма на преразпределение в рамките на паричната система позволява да се осъзнае защо на нас все още трябва да се борим с икономическите трудности..

По такъв начин, възниква въпроса, готови ли сме в края на краищата да разберем опасностите от общественото неравенство, които са породени от съвременната парична система и я изменят, или ще чакаме всемирната екологична и икономическа катастрофа, възникването на войни или революции. Малко вероятно е, че отделно взетите или неголеми групи могат сами по себе си да изменят паричната система. Затова сме длъжни да се опитаме да обезпечим широко информиране на населението и да обединим тези, които притежават необходимата власт за провеждане на политически промени. При това трябва да помним, че никой не може да бъде обвинен в това, че сега получава изгода от лихвената система, тъй като до днешно време това е напълно легално;

на какво, напротив, трябва да бъде сложен край – това продължаващо се постоянно сдобиване с пари без работа; не трябва да бъде препятствие към това, къде и как капитала да бъде инвестиран в бъдеще; ако капиталовладелците са умни, те ще вложат парите си в страната, което, при отмяна на лихвената система, ще доведе до икономически бум..

Бедните

Всеки средностатистически немски семеен бюджет е разполагал през 1986 г. сума в размер на 90 000 марки. Това би било прекрасно доказателство за нашето благосъстояние, ако би било разпределено сравнително равномерно. Тъжната истина е тази, че, както показва рис. 11, едната половина на населението притежава едва 4 % от цялото богатство, а другата 96 %. При това богатство 10 % от населението непрекъснато расте за сметка на всички останали.

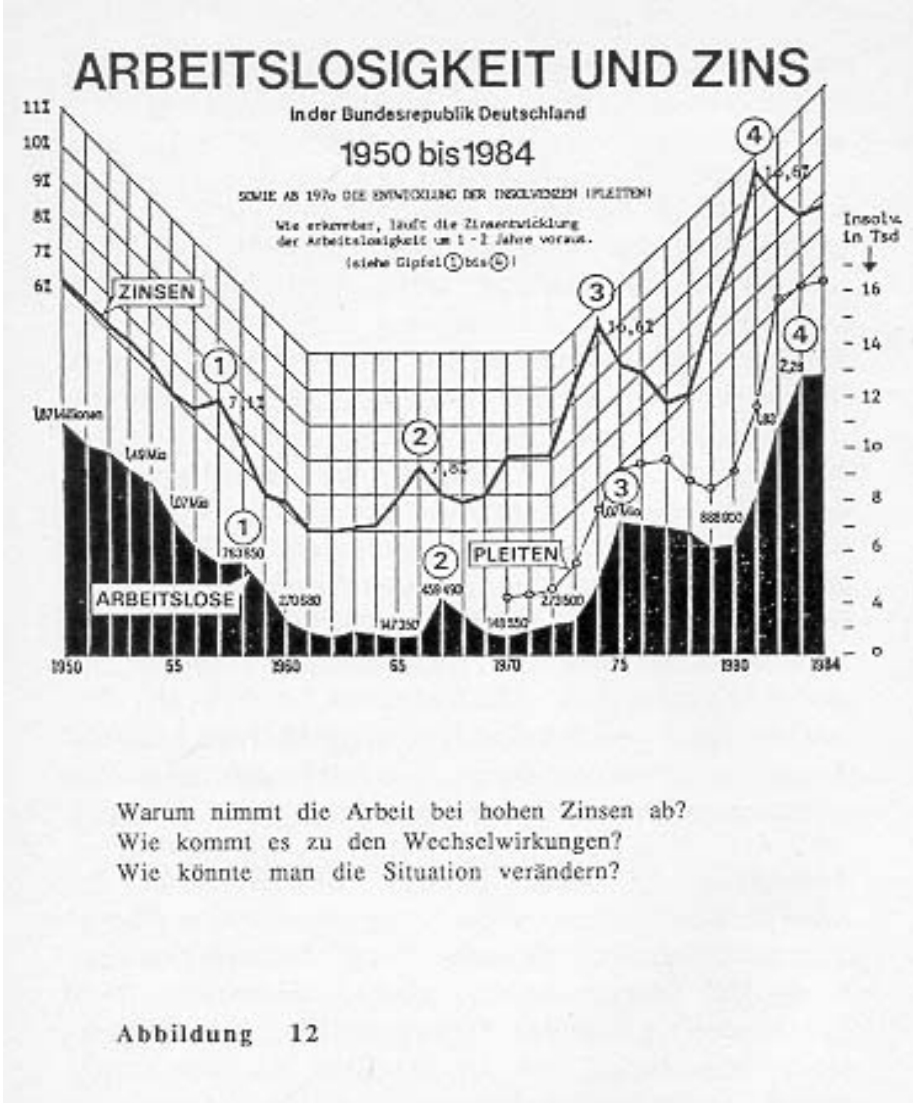
Това, например, обяснява, защо семейства, отнасящи се към долната прослойка на средната класа на ФРГ, все повече са принудени да прибегват към помощи на благотворителни организации. Безработицата и бедността нараства, въпреки че е била създадена разклонена “социална мрежа” за тяхното преодоляване.

Най-важният фактор на преразпределението на богатствата – това са лихвените проценти на парите, които ежедневно преместват 1100 милиона марки от тези, които работят, към тези, които владеят капитала..

Въпреки че правителствата със социална ориентация се опитват да премахнат възникващите при това неравновесие чрез данъчно облагане, това никъде не е довело дори до относителен баланс. Разходите по подържане на растящия апарат на социалната бюрокрация се изразява във форма на нарастващи данъци. При това рядко се отчита загубата на време и усилия и унижения, носени на хората, при сблъскване с бюрократичната машина.

Абсурдността на паричната система, която отначало отнема на човека справедливата му част, за да му върне след това частта от тези пари по крайно неефективен начин за сметка на изплащането в благотворителната система, почти никога не се изследва от експерти и не е била предмет на гласно обсъждане. Докато тези 80 % население, които постоянно за всичко плащат, не разбират, как това става, как е възможно да се очакват изменения?

Едно от най-важните доказателства за това, че лихвите изпреварват икономическото развитие, е показано на рис. 12. Сравнението на повишаващите се лихвени ставки с увеличаващия се брой на фалити в търговията и промишлеността, а също и увеличението на количеството на безработните еднозначно потвърждава авангардната функция, т.е. значението на лихвите в икономическия живот и се явяват убедителен аргумент в полза на въвеждането на безлихвените пари. Дадената статистика не отчита допълнителните загуби от алкохолизма, разрушаването на семейства, ръста на престъпността. И това също може ефективно да се намали при осъществяване на парична реформа.

Дилемата на страните от Третия свят (рис. 13) ни показва нашата собствена ситуация, като през увеличително стъкло. Това е карикатура на това, което става в индустриализираните страни и поражда същите структурни недостатъци в паричната система. За разлика от развитите страни, които като цяло печелят от системата, то слаборазвитите страни търпят загуби..

Ежедневно получаваме 200 милиона долара по лихви от страните от Третия свят; това е два пъти повече от “помощта”, която ние им предоставяме.

През 1986 г. една трета от общата задлъжнялост на страните от третия свят около 1000 милиарда долара са отишли за покриване на лихви по по-рано взети заеми. Няма никаква надежда за това, че развиващите се страни ще успеят да излязат от ситуацията без голяма криза или дълбоки политически сътресения. Ако войната означава глад, смърт, социална и човешка нищета, то “третата световна война” идва вече в пълен ход. Тази война не е обявена официално. Тази война, чието оръжие са растящите лихви, манипулацията на цените, нечестните условия на сделките. Тази война, която прави хората безработни, болести и престъпност. До кога ще можем да търпим това?

Вернер Розенбергер говори в тази връзка за “система на корупция”, тясно свързана с корумпираните управници (Мобуто, Маркос, Нориега, Чаушеску, Хонекер) в страните от третия свят и социалистическите страни, пазеши своите огромни състояния на безопасни задгранични сметки, с притежатели на крупни капитали във всички страни, улучващи без големи усилия милиони от лихви. Розенберг пише: “Най-страшното в тази ситуация се явява, според мен, не корумпираните управници. Те, както свидетелства историята от последните години, рано или късно ще паднат. Най-ужасяващ се явява факта, че тези, които ще ги сменят, т.е. новите властимащи, говорят много за реформи, но нямат за това модел за икономически реформи”.

Без съмнение, броя на тези, които страдат от днешната система преди всичко, съставляват повече от три четвърти

Entwicklungshilfe :

**Jeden Tag
zahlt uns die Dritte Welt
200 Mio Dollar Zinsen !**

Unsere Entwicklungshilfe ist nur halb so groß!
Wie lange kann das so weiter gehen?
Wodurch kann die Ausbeutung verringert werden?

Abbildung 13

от цялото население на Земята. Ситуацията в страните от третия свят би могла коренно да се промени, ако дълговете биха били частично или напълно описани от страните-кредиторки и банките. За това, както е известно, трябва прогресивни представители на църквата, икономисти и банкери, това частично се претворява в живота. Обаче, ако не се отстранят основополагащите грешки на системата за парично обръщение, неизбежно ще възникне нова криза.

За това, е така важно да се разпространи идеята за нова парична система сред тези, които в най-голяма степен се нуждаят от нея: в бедните и развиващите се страни.

Църквата и новите духовни групи

Историческият опит говори за това, че религиозните лидери в различни времена, такива като Моисей, Аристотел, Иисус, Мохамед, Лютер, Цвингли и Ганди, са се опитвали да премахнат социалната несправедливост, пораждаща постоянно взимане на лихви, и давали за сметка на това съвети или обявявали забрана за получаване на лихви. Те разбирали същността на проблема.

Така, в книгата на Мойсей е записано: “Ако даваш в заем пари на своя брат, на бедняка, никога не постъпват с тях, като лихвар. Не ти е позволено да го облагаш с лихви.”. Аристотел пише в своята “Политика”:

“Лихварят ненавиждат напълно справедливо, тъй като парите, които има сами са станали източник на доход,

а не се използват за това, за което са изобретени. Те са възникнали за обмен на стоки, а лихвите правят от парите още повече пари. Оттам и тяхното название (пораждащи). А родените приличат на родителя си. Но лихвите – това са пари от пари, затова те са най-противната природа от всички видове занаяти”.

Ако се преведе буквално текста на гръцкия оригинал, то в Евангелие от Лука четем: “... И в заем давайте, не очаквайки нищо”, а Никеийският събор, състоял се през 325 г. сл. Р. Хр., забранил на всички духовни лица да вземат лихви. Наказанието за престъпилите забраната било незабавно лишаване от сана. През 1139 г. Вторият Лютерански събор постановил: “Който взема лихва, трябва да бъде отлъчен от църквата и да приеме обратно след най-строго покаяние и с най-голямо внимание. Вземащите лихви, не застават пред смъртта на Пътя на истината, не трябва да се погребват по християнски обичай”.

Мартин Лутер (1483-1546) много пъти страстно е разобличавал лихварите: “И затова лихварят и скъперникът не са хора, той и грешни не по човешки. Той, трябва да бъде, таласъм, по-лош от всички тирани, убийци и грабители, почти същата злина, като самия дявол. Той седи не като враг, а като приятел и съгражданин, по защитата и покровителството на общината, но той е по-отвратителен и от всеки враг и убиец-подпалвач. Затова ако разпъват и обезглавяват уличните грабители, убийци и престъпници, то толкова повече е нужно отначало да разпъват и мъчат всички лихвари, да ги изгонят, проклинат и обезглавяват всички скъперници..”

Реформаторът Улрих Цвингли (1484 – 1531) тръгнал по пътя на секуларизацията още по-нататък. От една страна той обявил лихвите за безбожни и антихристиянски, от друга страна признал за държавно право да се определя лихвена ставка.

Въпреки че те знаели за корена на проблема, но, обаче, не предложили никакво практически приемливо решение за обезпечаване на паричното обръщение, по такъв начин, основополагащите грешки на системата останали неприкосновени. Забраните, налагащи се върху лихвите от римските папи по време на европейското Средновековие, според които вземащите лихви християни се отлъчвали от църквата, преместили цялата тежест на проблема върху евреите, на които им се разрешавало да вземат лихви от гората от други вероизповедания. Последните от тогава все повече се превръщали в водещи световни банкери. Още от Стария завет еврейските общини знаели за това, че лихвите разрушават при дълго въздействие социалният организъм. Затова от древни времена се признавала “Свята година”, прощаване на всички лихви и дългове приблизително един път на седем години. По такъв начин, имали възможност да ограничат тази вреда, която нанасяли лихвите, обаче намирането на дълготрайно решение така и не се удало.

През това време като ръководеща върхушка католическата църква в Латинска Америка ориентирана към капиталистическия модел на Запада, простите свещеници на места били настроени прокомунистически. Системата на безлихвени пари би могла да даде исторически шанс за решение, което не се явявало нито капиталистическо, нито комунистическо, а значително по-широко от двете. То би обезпечило справедливостта в голяма степен, отколкото всяка програма за помощи. То би позволило да се осъществи стабилно стопанство и да стане съществена поддръжка на усилията на църквата по подържане на мира по целия свят.

Днес църквата все по-често призовава към пожертвования, за да смекчи последствията от процеса на преразпределение в рамките на паричната система и най-острите проблеми, възникващи както в промишлено развитите, така и в развиващите се страни. Обаче всичко това е само опит за лечение на проявленията на болестта, която не засягат грешките на системата на парично обръщение. Всъщност цялата сума за пожертвования, събираема от всички организации по оказване на помощ в промишленоразвитите страни, съставляват точно един процент от тези лихви, които се изплащат на развиващите се страни от богатия Запад.

Каквото трябва в даден момент е разпространение на информацията и открита дискусия за ефектите на съществуващата парична система и за решението на проблемите чрез парична реформа.

Забраната на лихвите действа и в мюсюлманските страни. Там за кредити не плащат, а вместо това банката, предоставяща парите, приема дялово участие в сделката, а по-късно и в получаваните доходи. В някои случаи това е по-добре, в други – по-лошо, отколкото получаваните лихви, обаче нищо не променя в практиката получаването на доходи за сметка на други.

Духовните знания, разпространяващи се в много страни на света, посочват дълбоките изменения, ставащи в съзнанието на все повече хора. Тяхната работа по вътрешното преустройство полага основата за външни промени, при това мирната трансформация на паричната система се явява най-важен аспект на проблема. Затова голяма отговорност на всички тези, които чувстват привързаност към хуманните цели, в по-точно осъзнаване на практическите възможности при провеждане на парична реформа, отколкото това е било по-рано.

Търговия и промишленост

Цените на стоките и услугите в мащабите на безлихвената и безинфлационна икономика биха се регулирали по същия начин, както и сега в днешните капиталистически страни, със търсене и предлагане. Какво би се променило, би изчезнала деформацията на “свободния пазар”, породена от действието на лихвите. Горедолу всяко работно място в промишлеността на Западна Германия понася дългово бреме в размер на 70-80 хил марки. Това означава, че 23 % от средната цена на работната сила се изплаща само по лихви ²⁵. Как е това, е показано на рис. 14. Към лихвата на взет на кредит капитал се добавят лихвите на собствения капитал на фирмата. И едната и другата са ориентирани по лихвената ставка на паричния пазар. Тук е и скритата причина на това, че дълговете растат два-три пъти по-бързо, отколкото производителността на икономиката на страната (виж също рис. 5). Постоянно се влошават се условия за тези, които искат да започнат бизнес, а също и за трудовото население.

Arbeit kostet mehr als nur den Lohn

Auf je 100 DM
Direktentgelt
für geleistete Arbeit ...

... kamen 1985
in der Industrie
23 DM Zinskosten

Wie entwickelt sich der Zinsanteil?
Was sind die Folgen der Zinsbelastung?
Läßt sich an der Verteilung etwas ändern?

Abbildung 14

В днешно време ние наблюдаваме усилване на концентрацията във всички сфери на промишлеността. Дребните предприятия и промишлени фирми се прекупуват от по-крупни, а те на свой ред, от още по-големи, и в края на краищата в т. нар. “свободна пазарна икономика” почти всеки работи за многонационални концерни. Тази тенденция на развитие получи импулс от идеите на крупното серийно производство, автоматизацията, а също и от, доколкото концерните притежават излишни пари, получени на паричния пазар. “Сименс” и “Даймлер Бенц” в Германия заработили, например, повече пари на паричния пазар, отколкото в промишления сектор. Ако дребните и средни предприятия искат да се разширят, то, по правило, те трябва да вземат кредити и обременяващи лихви. Те не могат да заработят нито в серийното производство, нито на паричния пазар..

До днешно време нашата икономика зависи от капитала. По този повод много точна забележка направил веднъж западногерманският производител Шляйер: “Трябва да се служи на капитала!” Новата парична система, неутралните пари, обезпечават такова положение, при което капитала ще служи на нуждите на икономиката. С други думи, той ще служи на нас!

Селско стопанство

Във връзка с това, че разрушителната лихвена система се явява най-очевидна в селскостопанския сектор, то хората, работещи в него, могат да служат като прекрасна информационна група за новата парична реформа.

Селското стопанство е производствен отрасъл, който в дългосрочна перспектива трябва да се гради в съответствие с нуждите на екологията. Екологическите процеси се развиват в съответствие с кривата на качествения ръст (рис. 1а). В същото време промишленото развитие трябва да бъде в съответствие с кривата на експоненциалния ръст на лихвите и сложните лихвени проценти (рис. 1в). Но доколкото в природата ръстът не може да става така, както ръста на капитала, неизбежното засилване на експлоатацията на природните ресурси в селското стопанство, което става заплаха за оцеляването на човечеството.

На първия стадий на индустриализация на селското стопанство селяните получили все по-мощни машини. Собствениците на големи стопанства изкупили след това малки дворове и увеличили своите угоди. За тези цели те получили допълнително държавни субсидии и намаление на данъците, обаче били принудени често да прибегват и до кредити. За това, за да ги изплащат, е необходимо да вземат от почвата, растенията и животните всичко възможно. Последствията на такава хищническа експлоатация се явяват: изсъхване на плодородните почви, тяхното втвърдяване и уплътняване, замърсяване на водните източници, изчезване на до 50 % видове растения и животни, свръхпроизводство на много продукти, водещи до увеличение на дотациите за тях от страна на

държавата, бърз ръст на обемите на отглежданите безвкусни и отровни хибридни култури, а също и пълна зависимост от внос на нефт, използван за производство на топлина, торове, инсектициди, пестициди и т.н.;

унищожаване на тропическите гори с цел получаване на суровини за производство на опаковъчни материали за дълго транспортиране между районите на производство, складиране, преработка, продажба и потребление..

Въпреки че лихвите се явяват само един от факторите, оказващи въздействие на тези процеси, въвеждането на безлихвени пари може да има особено значение за оцеляването на важни съставни части на селското стопанство. Безлихвените кредити в съвкупност с земеделската и данъчната реформа, която прави отравянето на почвите и водите много скъпоструващо, биха позволили накрая да се води широкомащабен преход от високоиндустриализирано селскостопанско производство към биологично обработване на земята. Ако бъде осъществено провеждането на изследвания в рамките на създаване на нови технологии за дългосрочно селскостопанско производство и въвеждане на нови култури, това е възможно да доведе до възникване на нов начин на живот, допускащ сближаване на града и селото, работа и свободно време, физически и умствен труд, “високи” и “ниски” технологии. По такъв начин, може да се обезпечи единно развитие на личността, обществото и селското стопанство.

Екологията на нашата планета и хората на изкуството

Ако измерване нашия икономически ръст по увеличението на brutния национален продукт, то обикновено забравяме за това, че това увеличение ежегодно приляга също и за все по-големия му обем. Така ръст от 2.5 % днес е фактически четири пъти повече, отколкото през 50-те. Лесно може да се разбере защо индустриалците и профсъюзите редовно се връщат към нуждите да се предприемат мерки за по-нататъшното му забавяне на стадия на намаляване на ръста на производството, разрывът между заработката от капитала и от труда се увеличават или става по-чувствителна от преразпределението на доходите от трудовата дейност към капитала. Това означава също задълбочаване на социалните проблеми и нарастване на икономическото и политическото напрежение.

От друга страна, постоянният икономически ръст води до изтощаване на природните ресурси. Затова в рамките на съвременната система за парично обръщение у нас има избор само между екологическа или икономическа катастрофа. Наред с тази концентрация на пари в ръцете на все по-малко хора и крупни мултинационални концерни води до запазване на нуждите от крупни инвестиции, например строителство на атомни електроцентрали, свръхголеми бентове (например както в Бразилия) и производство на въоръжения.

От чисто икономическа гледна точка многогодишната противоречива политика на САЩ и европейските страни, които от една страна, натрупват все по-голямо количество все по-съвършени оръжия, а от друга страна, разрешават да се изнася за Русия масло, зърно и технологии, е била напълно целесъобразна: секторът на военното производство е била тази сфера, където предела на насищане е можел да бъде неограничено преместван до тогава, докато “противникът” е бил в състояние да изработва оръжия толкова бързо и в същото количество. Освен това, доходите в военния сектор са били не много по-високи, отколкото в всеки друг сектор на гражданската промишленост. Разбирането на това, че световната война не може да бъде изигравана в съвременни условия от нито една от страните, постепенно се разпространява сега на Изток и Запад. А следващото условие за оцеляване ще стане въпросът за екологическата целесъобразност на използването на освобождаващите се средства.

Проникването на банките и мултинационалните компании в страните от източния блок след революционните промени от есента – зимата на 1989 / 1990 г. свидетелстват, вероятно, за това че тук се е появил шанс още един път да отложат фундаменталното решение на социалните и екологическите проблем на Запада за сметка на по-нататъшната икономическа експанзия..

До тогава, докато всяка инвестиция ще трябва да се измерва по доходите от лихви на паричния пазар, мнозинството капиталовложения в областта на екологията, насочени към създаване на стабилни системи (т.е. такива, които прекъсват да растат след достигане на оптимално равнище), трудно се реализират в необходимите широки мащаби. В настоящия момент получаването на кредит за осъществяване на инвестиции в областта на опазване на околната среда обикновено се свързва с икономически загуби. Ако лихвите бъдат премахнати, капиталовложенията в сферата на екологията често пъти ще се възвръщат сами, което за повечето хора е напълно приемливо, при все че доходите в други отрасли по старому ще бъдат по-високи (например, производството на оръжие).

Да разгледаме, например, капиталовложенията за създаване на слънчева батерия, предназначена за затопляне на вода. Ако тук се очакват получаване само на 2 % доход от вложените пари, а вложенията по спестявания в банките носят 7 %, то от гледна точка на икономиката дадената инвестиция е нецелесъобразна. От друга страна дадената технология е напълно целесъобразна в плана за намаляване на разхода на енергийни загуби и замърсявания на въздуха в далечна перспектива както от гледна точка на икономиката, така и на екологията. Неутралните пари правят възможно това и други инвестиции, насочени към поддръжка и подобряване на биологичните условия на живот, така както отделения капитал трябва да се конкурира с парите, имащи стабилна стойност. За много хора би било достатъчно ако те в известна степен не биха понасяли загуба при финансиране на проекти за опазване на околната среда и внедряване на екологично чисти технологии.

Там, където изчезват изплащанията по лихви, като цяло не е нужно да получават висок доход от капитала, което ще намали тенденцията към свръхпроизводство и потребление. Това означава, че промишленото производство по-леко ще се приспособи към действителните потребности. Цените ще могат да се намалят с 30-50 %, т.е. с тази част, която днес съставлява стойността на лихвите. Хората, зарабатващи живота си не за сметка на лихвите, а това е повече от 90 % от цялото население на ФРГ, теоретически трябва да работят за подържане на днешния си жизнен стандарт само наполовина или на две трети от работното време.

Като следствие на новата парична система, количествения ръст много скоро би преминал, вероятно, в качествен. Ако хората биха могли да избират между обикновено натрупване на своите пари със стабилна стойност или вложения в мебели, порцелан, стъкло, изделия на художествените занаяти или в здраво построен дом със стабилна стойност, те може би, често биха правили избор в полза на украшенията за своя ежедневен живот. Колкото повече търсенето на предмети за дълготрайна употреба и произведения на изкуствата, толкова повече ще ги изработват. По такъв начин, може да стане пълно изменение на отношението към културните ценности и изкуството. Изкуството и културата ще станат икономически конкурентоспособни, както това е било по времето на брактатните пари в средновековна Европа (виж глава 4).

Жените и децата

Защо жените имат такова малко влияние в света на парите? И борсите, и банките са царство на мъжете, а изключенията само потвърждават правилото. Многогодишният опит с работа с проекти по работата на жените ми позволява да твърдя, че мнозинството жени интуитивно чувстват, че има нещо нередно с днешната парична система. Обаче те в такава степен, както и мъжете, не знаят, че в нея неправилно или нещо трябва да се промени.

Многогодишната борба на жените за равноправие и икономическа независимост пробуди в жените чувството за възмущение от такива явления, които, като спекулация с пари, пораждат значителна социална несправедливост. Повечето жени знаят от опит, че някой винаги е длъжен да работи за това, което друг получава без труд. Към тази половина на населението, която притежава едва 4 % от съвкупното обществено богатство (рис. 11), се отнасят мнозинството жени, чиято работа (водене на домакинството, възпитанието на децата) не се заплаща.

От началото на развитието на движенията за свободна икономика и появата на книгата на Гезел “Естественият икономически порядък” живее идеята, която е също очевидна, като и приверждането на парите в съответствие с кривата на естествения ръст, и на това, че земята, както въздуха и водата, принадлежи на хората. Обаче често пъти тя срамежливо се премълчава или се отхвърля като твърде далеч в бъдещето. Тази идея е такава, че прибавената стойност, получавана от използването на земята, трябва да принадлежи на жените и децата, които се явяват гарант за това, че тя ще продължи да съществува. Хелмут Кройц пресметнал величината на възможната част на човек и дошъл до следния извод: “Ако съберем двете изземвани стойности и начисляваните лихви по стойността на земята в ФРГ в размер на 60 млрд. марки всяка, на година за изплащането на помощи на майките или настойниците е в размер на 120 млрд. марки за компенсация на семейните разходи. Най-простият начин на разпределение е по броя на децата или подрастващите. Ако при разпределение се отчетат всички деца по-малки от 18 години при еднаква за всички суми на изплащане (през 1970 г. при последното преброяване те са били около 13.6 млн.), на година за едно дете ще са нужни 8800 марки, а на месец – 730 марки”.

“Компенсация за разходите”, изплащана не от данъците, а така казано, в вид на аванс за тази работа, която се изпълнява при възпитанието на децата (поколения хора, които създават прибавена стойност на земята), ще стане основа за еманципация на жените и децата (мъжете, участващи във възпитанието на децата, естествено също ще се ползват от компенсация на разходите). Без създаване на икономическа база на свобода не може. И като цяло: доколко сме се придвижили в опита си да превърнем работата по дома и възпитанието на децата в отплащащ се

труд? До няколко, ако не сметнем случаите, когато жената работи като икономка, но само в случаи, ако тя загине в резултат на нещастен случай, и мъжът е длъжен за получи обезщетение за щетите.

Жените и децата по цял свят носят голяма част от бремето във вид на икономически хаос и социална нищета, възникващи в резултат на действащата парична система и поземленото право. Неутралните пари, явяващи се в принципа “технически усъвършенствани средства за размяна”, и помощите за деца от средствата на поземлената рента могат коренно да ги подобрят. Те знаят, какво е експлоатация, затова очаквам, че жените ще отидат в авангарда за справедливото средство за размяна. След въвеждането на новата система те, по всяка вероятност, ще се занимават с банкови сделки и инвестиционни въпроси в по-голяма степен, тъй като ще работят в рамките на жизнестойка, а не разрушаваща система.

Мъжете предпочитат йерархичната структура на властта, където върхушката е всесилна, а низините – безсилни. Този, който откъсне парче от общата пита, оставя по-малко за другите. Тази ситуация е с победители от едната страна и победени от друга..

Жените представляват властта, като нещо, притежаващо възможност за безкраен прираст. Когато жената прибави власт в каквато и да е група, то цялата група получава част при израстване във властта. Тази ситуация е с един победител.

Паричната система, растяща заедно с увеличението на потребностите и спира да расте, ако потребността е удовлетворена, създава, почти автоматично, в дългосрочна перспектива ситуация изгодна за всички. В ситуация на криза (където се намираме сега) това става и в краткосрочна перспектива.

За жените е най-важно техният живот и живота на децата им да се развива не по революционен път, който винаги обрича хората на страдания, а по спокойния път на еволюцията.

ГЛАВА 4. Уроците на историята

Паричната система, унаследена от нашите предци, е на повече от 2000 години. Немската дума “пари” (Geld) произлиза от думата “злато” (Gold). Златото, металът най-непригоден за нищо друго освен като материал за украшения и дребни предмети, е станал около 700 г. пр. Хр. предпочитано средство за размяна в Римската империя. Отначало парите били равноценни на монети. Дадената концепция била включена в Конституцията на САЩ. Златните и сребърните монети (или на тяхното депонирано покритие) още преди 1934 г. се явявали в САЩ единственото средство за заплащане. До ден днешен много хора искали да се върнат към златния стандарт, тъй като повърхностното възприятие създава впечатление за голяма надеждност, отколкото практически неограниченото печатане на книжни пари.

Три четвърти от книгата на Силвио Гезел *“Естественият икономически ред”* са насочени към въпроса за златния стандарт. Книгата е била издадена през 1904 г.²⁶ За разлика от всички признати учени икономисти от своето време, Гезел се е опитвал да докаже теоретически и с привличане на много практически примери, че златният стандарт не е само безполезен, но е дори вреден за добре отлаганата парична система на база безлихвени пари.

Днес ние вече знаем, че златният стандарт не се явява необходимо условие, и нито една парична система по света не се основава повече на златния стандарт. През 1930 г. Джон Мейнард Кейнс, който добре познава работите на Гезел, помага да се премахне златният стандарт. Обаче той забравя да прокара друга необходима съставна част на реформата, а именно замяната на заплащането на лихва за обръщението. В своята книга *“Структура на издръжката и ефективността на парите при капитализма”* Дитер Зур показва, че Кейнс не е обмислил тук всичко до край, и също обяснява защо тази грешка както в миналото, така и днес поражда в живота огромни проблеми.

Следващите исторически примери ми позволяват да разкрия цялата сложност на дълбокото разбиране на проблемите на паричното обръщение.

Брактеатните пари в Средновековна Европа

От XII до XV в. в Европа в обръщение били пари, наричани брактеатни. Те се издавали от градове, епископства и отделни феодали. При това те служели не само за обмен на стоки и услуги, но и се явявали средство за вземане на данъци. Тънките златни или сребърни пари “се обезценявали” един път в годината, т.е. изземвали от обръщение и се заменяли с ново отсечени. При това те се девалвирали с 25 %, тази част се удържала в качеството на “събиране за сеченето на монети” или “данък за сечене на монети”.

Никой, естествено, не бил заинтересован от притежаването на такива пари. Вместо това те се влагали в мебели, необходими неща за дома, произведения на изкуството и всичко, което имало стабилна или дори увеличаваща се стойност във времето. През тази епоха възникнали много прекрасни произведения на религиозното и светското изкуство и архитектура. Ние и днес напомним за това време, като за периода на един от върховните моменти на европейската култура. Ханс Р. Л. Корсен пише в своята книга *“Трошливите пари”*: “Доколкото натрупването на парични богатства не е било възможно, вместо тях са били създадени реални богатства”.²⁷ Земеделците работели пет дни в седмицата, бил въведен “пиян понеделник” (неотиване на работа след празниците), жизненото равнище било високо. Освен това, войни между различните политически сфери на влияния не се водели. Затова в книгите по история за тази епоха е осветена малко. Историята е била и си остава почти изключително описание на войни и революции.

Доколко такива пари едновременно се използвали за облагане с данъци, вследствие на което регулярно губели своята стойност, с голяма популярност те не се ползвали. Затова в края на XV в. е бил въведен т. нар. “вечен пфениг”, т.е. пари, които не се обезценявали. Отново почнали да вземат лихви, и в ръцете на все по-малко на брой хора се съсредоточавали все повече богатства, със всички произтичащи оттам социални и икономически проблеми. Фугери и Велзери ставали все по-богати, останали все по-дълбоко затъвали в блатото на дълговете, от императора до простия селянин. Този пример от историята ни учи, че данъците трябва да се вземат не заедно с заплащането за обръщение, а отделно.

Ваймарската република и златният стандарт

Във Ваймарската република (1924 – 1933), в особеностите след хиперинфлацията от 1923 г., през 1924 г. бива въведена райхсмарка, което означавало връщане към златния стандарт. След “черния петък” на 1929 г. и започналата след това икономическа криза, Райхсбанк бива принуден да върне част от своя златен резерв, взет на кредит в САЩ. Доколко след това намиращите се в обръщение парична маса не могла повече да се обезпечава със злато в необходимия размер, бившият през това време президент на Райхсбанк Шахт започнал постепенно да съкращава обема на намиращите се в обръщение пари. Последвалия от това дефицит на пари довел до повишаване на лихвените ставки, след което последвало намаляване на капиталовложенията от страна на предприемачите, банкрут на фирми, ръст на безработицата, възникнала подходяща среда за радикализма, което в края на краищата води Хитлер на власт. По такъв начин, паричната политика става предпоставка за победата на нацистите.

Силвио Гезел предвидил такова развитие на събитията. Още през 1918 г., наскоро след завършването на Първата световна война, когато всички само и говорели за мира и възникнали многобройни организации за защита на мира, той написал на издателя на берлинския вестник “Цайтунг ам миттаг” писмо със следното съдържание: “Въпреки, че народите дават свещена клетва за заклеяване на войната за вечни времена, въпреки призива на милиони: “Не на войната!”, въпреки всички надежди за по-добро бъдеще аз съм длъжен да кажа: ако днешната парична система запази лихвеното стопанство, то аз се решавам да затвърдя още днес, че няма да минат и 25 години, и ние ще стоим пред лицето на нова, още по-разрушителна война. Аз много ясно виждам развитието на събитията. Днешното равнище на техниката позволява икономиката бързо ще достигне най-голяма производителност. Въпреки значителните загуби във войната, ще стане бързо образуване на капитали, които вследствие на излишъка от предложения ще понижат лихвите. Тогава парите ще бъдат иззети от обръщение. Това ще доведе до съкращаване на промишленото производство, на улицата ще бъдат изхвърлени армии от безработни. В недоволните маси ще се пробудят диви, революционни настроения, отново ще се пробудят отровните кълнове на свръхнационализма. Нито една страна не ще успее повече да разбере другата, и на края ще може да има само война”.²⁸

Най-голямо препятствие за трансформирането на паричните системи се явява факта, че много малко разбират проблема, и още по-малко знаят, че съществува и решение. Обаче след това, както през октомври 1987 г. на Уолстрийт изчезват 1.5 билиона долара, повече хора почват да се вслушват в подобни разговори. Първата стъпка в посока на реформата трябва да бъде такава, че да се получи най-подробна информация за функционирането на лихвите и сложните лихви и да се научат да обсъждат решение с всички произтичащи последствия.

ГЛАВА 5. Как всеки от нас може да участва в промяната на паричната система?

В началото пробвайте да проверите, доколко вие владеете проблематика в приятелския и в семейния кръг. След това може да преминете към беседи с хора, които знаете по-малко, не се притеснявайте да говорите за това със служителите във вашата банка, застрахователния агент, местните политици, журналисти и представители на пресата. Многобройните беседи с банковите служители и икономистите ме убеди, че реалните трудности не съществуват, с изключение на духовните барикади, издигнати по време на възпитанието и ограничените представи за функционирането на парите. Вие трябва да осъзнаете, че парите се явяват един от основните проблеми в живота на много хора. Те по най-съществен начин са свързани с представите на хората за себе си и своето отношение към обкръжаващия свят. Щедрост или стиснатост, откритост или изолираност, топлота или студенина – всичко това се отразява в отношението към парите. Обикновено много трудно се разглеждат парите отделно от други проявления. Отначало, обаче, вие трябва да сте в състояние да обясните по какъв начин за сметка на лихвите става преразпределението на доходите и че дори чисто математически постоянното вземане на лихва е невъзможно. Само след това ще можете да говорите за социалните и политическите последици.

Необходимо е също да се разбере, че проблема пари по най-тесен начин е свързан с голям брой други проблеми, които не могат да бъдат решени автоматично само с една реформа. Сама по себе си паричната реформа не обезпечава потребностите на бедните, старите хора, болните и другите социално слаби. Паричната реформа само ще облекчи оказването на помощ на тези групи. Това, обаче, не означава, че без специални програми и значителни усилия могат да се решат социалните и екологическите проблеми, както понякога твърдели в миналото твърде възторжените и наивни привърженици на паричната реформа.

Ако следите за развитието на световните проблеми чрез средствата за масова информация, то все повече ще се убеждавате в необходимостта от неотложно осъществяване на изменения и заедно с тях тази отговорност, която носи разпространението на такива знания на всеки, който знае решението.

Поддръжка на опитите за създаване на модели

Към числото на най-важните предпоставки за създаване на безлихвена парична система се отнася също и това, че тя трябва да бъде изпитана в реални условия, а за това, за да има представа за въздействието на такива промени, изпитанието трябва да се проведе в достатъчно широк мащаб.

Желателно е, регионите и страните, имащи интерес в провеждането на такива акции, биха провели съвместно съгласуване на тема обезпечаване на по-голяма надеждност при наличие на различни социални, културни и икономически условия. Районите, в които трябва да се проведе експеримента, трябва да имат достатъчни размери, за да може на техния пример да се дадат убедителни за цялата страна резултати. Освен това, желателно е значително ниво на самообезпечаване, заради значителното количество необходимо за обмен на стоки и услуги да се намира в разпореждане в търговията и промишлеността. От друга страна, е възможно провеждане на експеримент в регион със слаборазвита структура на икономиката, където неутралните пари биха могли да станат стимул за създаване на по-разностранно и стабилно стопанство. Вероятно, последният случай дори е по-привлекателен, тъй като хората в по-лошо положение са по-отворени към промените, особено ако има шанс, както в случая с гр. Вьоргл (глава 2), да изиграе и нищо да не проиграе. За получаване на достоверни резултати би било полезно да не се ограничават експериментите в едната или другата ситуация. Цялото многообразие от резултати може да даде картина на това, което дава въвеждането на безлихвени пари в различни обществени условия.

Въвеждане на местно или регионално средство за размяна

От всички експерименти по размяна на стоки и услуги с помощта на безлихвени пари най-известен е проведения на остров Ванкувър в Канада от Майкъл Линтън. Системата за размяна, наречена LETS (локална система на труд и търговия), работи с ориентирани към обикновения долар единици за размяна, т. нар. “зелени долари”. Търговските партньори сами се договарят за цената на стоките и услугите, получавани един от друг, в зелени или обикновени долари, понякога и в едната, и в другата, а след всяка сделка своите дебити и кредити превеждат в централизирана компютърна служба за въвеждане на сметки. Отначало на всеки се установява пределно допустимо равнище на задлъжнялост, което по-късно може да бъде изменено за това, за да се снижи до минимум риска за двамата участника в сделката. Разбира се, че системата става толкова по-изгодна, колкото повече страни участват в нея. През 1987 г. в Канада имало около десет системи LETS, и още 10 в други страни по света.

Проблемът в рамките на дадената система се явява в това, че хората, спестяващи твърде голямо състояние, не са заинтересовани от това, да предават в разпореждане на тези, на които, вероятно, е нужно повече, отколкото те биха могли да вземат на кредит, тази “надеждност на размяната”. Това означава, че без изискване за заплащане за обръщение тук ще съществува тенденция към застои.

В Швейцария през 30те години в мащабите на цялата страна работи обменен ринг, наречен WIR, с оборот от 1,5 млрд. швейцарски франка. Това е една от не многото сполучливи опити за безлихвена размяна на стоки и услуги, която е била осъществявана. Ринг работи, като и всички останали, с помощта на централизирана служба за въвеждане на сметки, в рамките на която се осъществява централизиран конкурс и отчет на дебитите и кредитите.

29 На търговска база в САЩ работят многочислени подобни обменни рингове.

В Дания от 30-те години и в Швеция от 60-те години има система от банки ЗРК (Земя, Работа, Капитал) * Те предлагат безлихвени кредити след определен период натрупвания без лихвени проценти. Доколкото не на всички едновременно са им нужни кредити, но всеки е длъжен да спести, определена лихвена ставка за получаване на кредита, системата предлага възможност да координира натрупванията и потребностите на клиентите от кредити по такъв начин, че всички участници да получат изгода от безлихвената система.

Разнообразните опити за въвеждане на алтернативни пари са политически целесъобразни за по-добро разбиране от нас на системата на функциониране на парите и целите, на които те трябва да служат. Практическият опит е важен, защото той вдъхва мъжество за провеждане на реформи в необходимия голям мащаб. Обаче нито един от тези експерименти не променя нищо в тези глобални световни проблеми, които възникнаха от действията на днешната парична система. Затова не трябва да се губи от поглед нашата цел – достигане на промени на национално и международно равнище в паричното обръщение.

Поощряване на капиталовложенията от етически характер

Всеки трябва да се старее да влага излишните си пари в проекти, имащи етичен характер. Това е неотменима задача. Все повече хора осъзнават социалното и морално въздействие на капиталовложенията от етичен характер. В САЩ тези инвестиции съставляват вече няколко милиарда долара. По думите на Хейзел Хендерсън, “все по-нарастващото количество обикновени хора усещат мириса на разложение, идващо от прогнилата система на прага на своя дом, и не могат повече да допуснат, че техните пари действат против това, което те желаят за себе си в живота”.³⁰ Хората, правещи капиталовложения с етичен характер, избират възможността за влагане в съответствие с нуждите на икономиката и социалната политика. Такива фирми, като, например “Робърт Шварц” (Ню Йорк), е един от първопроходците в социално приемливите инвестиции, на първо място зачеркнали от списъка своите потенциални инвестиции фирмите от военно-промишления комплекс, а след това тези фирми, които не обезпечавали за своите работници и служители нормални условия на труд или се явяват очевидни замърсители на околната среда. Те не влагат капитали нито в експлоатацията на атомни електроцентрали, нито в такива фирми, които сътрудничат с репресивни режими, например южноафрикански.³¹ Екологическото мислене не е само жизнено необходимо, но е и целесъобразно от икономическа гледна точка, особено вследствие на продължаващото безсмислено разпиляване на ресурси, пораждащи все повече изтощаване на запасите. Така, се оказва, че атомната промишленост, поглъщаща милиарди, предназначени за отстраняване на аварии и замърсяване на територии, още днес е крайно нерентабилна за инвеститорите на САЩ. Капиталовложенията в областите на алтернативните енергии стават, наопаки, все по-изгодни.

Капиталовложенията от етичен характер могат да се осъществят още днес, независимо от това, ще бъде ли осъществена паричната реформа по-рано или по-късно. Инвестициите от етичен характер са добри за всяка парична система.

ГЛАВА 6. Еволюция вместо революция

Въпреки че в дадената книга паричната, земеделската и данъчната реформи се разглеждат като най-важните аспекти, протичащи днес в задълбочаващата се глобална трансформация, това не означава, че тези проблеми са по-важни от други.

Начинът на функциониране на парите и връзката със земеделското и данъчното право от гледна точка на последствията за нашето общество, обаче, твърде често се забравят в изследванията за измененията на обществото, въпреки че това е централен аспект на проблема. Нито експертите, нито тези, които изучават алтернативите на съществуващата обществена система, изглежда, не придават на този най-важен аспект на социалните и екологичните проблеми подобаващо значение. Без да се обръща внимание на това, че предложените в тази книга парична, земеделска и данъчна реформа се явяват една неголяма част от необходимите за преживяването на нашата планета изменения, те точно се вписват в рамките на усилията, предприемани за подобряване на взаиморазбирането между човека и природата и помежду хората. *Ако се съгласим със съществуването на обществени структури, които по своята същност са насочени срещу тези цели, то социалната справедливост, екологичното преживяване и обществена свобода се намират под заплаха.* Много важна за мен е следната мисъл: за свързване на социалната справедливост с възможно голяма свобода е необходимо да се прекрати спекулацията със всички жизнено важни ресурси. Към това число се отнасят не само парите и земята, но и енергията, хранителните продукти, водата и другите основни ресурси. Както вече видяхме в случая със земеделското, паричното и данъчното право, това е възможно без нахърняване на интересите на свободния пазар и инициативите на отделните личности и групи, което се явява най-важната предпоставка за общественото развитие. Напротив, само това обезпечава общественото развитие в условията на свобода за всички. Спекулантите могат да продължат своята дейност там, където това на никой няма да навреди: пощенските марки, старинните мебели, стъклото, порцелана, произведенията на изкуството и т.н. Има достатъчно количество области на работа, които макар и важни, но не се явяват жизненоважни.

Комунистическите експерименти по освобождаването на човека от експлоатацията не се отдадоха, защото за обезпечаване на равноправието бяха унищожени личната свобода и свободния пазар. От друга страна, твърде голяма роля, която се отдава в капиталистическото общество на свободата, поставя под заплаха социалната справедливост, екологичното равновесие и основните нужди на мнозинството хора. Двете системи, така да се каже, стрелят около целта. В едната равноправието е по-горе от свободата, а в другата – свободата е по-горе от равноправието. И в едната, и в другата има доза истина, обаче никой досега не е могъл да създаде предпоставки за действително достойно съществуване на хората, макар че след последните събития в комунистическите страни и възниква впечатление, че капитализма е победил.

Предлаганите реформи дават всички преимущества на свободното пазарно стопанство без недостатъците на съвременния капитализъм. Те комбинират добрите страни на капитализма и комунизма и ни показват “третия път”, който позволява личната свобода и индивидуалното израстване да се съчетаят със свободния пазар и социалната справедливост на значително по-високо равнище. Реформите ще приведат до спиране на експлоатацията на мнозинството хора от страна на паричната система, която дава преимущества на малцинството, без въвеждане на неефективно планово стопанство или всемогъща бюрокрация. Те могат да създадат предпоставки за възникване на екологично ориентирано пазарно стопанство, в което стоките и услугите ще се произвеждат в оптимално количество и асортимент. Ако във високоразвитите страни мащабите на преразпределение на богатството вследствие на действието на паричното и земеделско право не са така очевидни от експлоатацията на развиващите се страни, то последните плащат напълно за двете неправови системи, които са били въведени от колониалните държави и ги експлоатират днес в по-голяма степен от бившите колонисти. Въпреки че населението на развиващите се страни страда от това повече от всичко, надеждата е в това, че са необходими изменения в паричната система ще бъдат осъществени отначало в страните от третия свят, не е много голяма. Властта там се намира в ръцете на малоброен политически елит, който надали ще поиска да се раздели с топлите местенца, ако не бъде заставен да направи това със силата на оръжието. Промените са възможни по-скоро в неголемите демократически държави в Европа, а от скоро и в източноевропейските страни, освободили се от тоталитарните комунистически диктатури. Относително отворени за социални промени страни в Скандинавия, имащи значителен брой достатъчно богати и добре образовани хора. ГДР, Полша, Унгария и Чехословакия искат нови възможности за обединение на свободното пазарно стопанство с голямата социална справедливост.

По време на общественото слушане на Световната комисия на ООН, състояла се на 11 декември 1986 г. в Москва, представителят на Института за държава и право към АН на СССР А. С. Тимошенко заяви: “Днес ние не можем повече да поддържаме безопасността на една държава за сметка на друга. Безопасността може да бъде само универсална, обаче, тя не може да се ограничава само до политически и военен аспект, но трябва за обхване също екологичния, икономичния и социалния аспект. Тя трябва накрая да направи реалност мечтата на цялото човечество”³² Борбата на човечеството за социална и икономическа справедливост е била дълга и упорита. Възникваха резки противоречия в политическите възгледи и религиозни убеждения. Много хора заплатиха за това със своя живот. Твърде ни е необходимо да се научим да разбираме, че никой не може да обезпечи своята безопасност за сметка на други или околната среда, от която всички зависим. За практическото осъществяване на тази идея на нас ни е необходимо да осъществим някои дълбоки изменения в социалните условия на нашия живот. Открит остава въпроса за това, можем ли да реформираме нашата парична система, земеделско и данъчно право преди или след следващата огромна икономическа криза или екологична катастрофа. Във всеки случай е полезно да се знае, как може да се създаде средство за размяна, което да служи на всички, и да започне да заменя революцията с еволюция.

За автора

Кое накара архитекта, специалиста по планиране на градове и еколога със степен доктор на обществените и международни проблеми да напише книга за парите?

За това, за да отговори на този въпрос, трябва да се върна към периода 1979-1984 г. когато бях ръководител на научно-изследователската секция по екология и енергетика в рамките на Международната строителна изложба (ИБА) в Западен Берлин, състояла се през 1987 г. Във връзка с изложбата ние за първи път получихме възможност за планиране и осъществяване на широкомащабни екологични проекти в градска среда. Тези работи породиха голям интерес в страната и в чужбина, по много от тях бяха написани доклади за обществеността и за специалистите, обаче породиха и постоянен скептицизъм. Най-често се използваше такъв аргумент: “Всичко е много красиво и важно, но неикономично или не може да бъде изплатено”. От този момент възможността за приемане на нашите идеи на практика придоби не само професионален интерес, но и стана за мен въпрос на преживяване. Още през 1979-1980 г. на нас, имахме необходимата информация, стана ясно, че биологичните основи на живота в града: въздух, вода, почва, енергия, хранителни продукти са подложени на голяма опасност. Това означава, че ако от икономическа гледна точка ние не бъдем в състояние да подобрим и да ги запазим, то ще се погубим след определено време.

Въпросът на икономиката, обаче, ставаше все повече и повече решаващ. Аз намерих по света много хора, имащи добрата воля и добрите идеи. Всички екологични проблеми технически са решаеми, но не стига и не ще стига както преди икономическите и политическите предпоставки за тяхното използване на широка основа, т.е. по-просто казано парите. Разбрах, че борбата за пари за осъществяване на екологичните мероприятия и проекти ще бъде борба на няколко фронта: на първо място, ние се намирахме на стадия на внедряване и прехода, които винаги са свързани с високи разходи. На второ място, дългосрочните народностопански перспективи все още не се явяваха основание за финансови инструкции или строителни законоположения или избора на строителни материали и технологии. На трето място, въздухът, водата и почвата както преди се замърсяваха почти безплатно, въпреки новите законодателни основи за тяхното опазване или данъчно облагане вече бяха в действие.

Обаче един от фронтовете за борба, вероятно, най-важният, оставаше скрит за мен до 1983 г., а именно: паричнотворческата мощ на парите или факта, че всяко екологично мероприятие трябва да се измерва с лихви, които може да се получат за своите пари на капиталовия пазар. След това, като разбрах още и различните модели на ръст в природата и паричното обръщение и причините за патологическия принудителен ръст, ме обхвана ярост. Разбрах, че 40 години от своя живот съм преживяла, не разбирайки основната предпоставка за всекидневното съществуване: функцията на парите. Започнах да чета повече по този проблем, да дискутирам за това, а след това и да пиша, тъй като почти винаги се сблъсках в приятелския ми кръг, познати, колеги и специалисти с еднакво неразбиране. Страхът пред това, че ние или най-късно нашите деца, ще станем свидетели на най-страшната икономическа катастрофа или екологична катастрофа в най-новата история, не ме напусна. До ден днешен аз не мога да разбера, защо икономистите не наберат мъжество, за да ни кажат истината за нашата парична система.

Минаха четири години преди да разбера, че парите, разглеждани в такъв аспект, както в тази книга, се явяват по-скоро “обществен и международен проблем”, отколкото икономически. Доколкото защитих дисертация в тази област на знанието, започнах да работя над книга по икономика, макар че самата аз не съм икономист. Книгата е посветена на главната единица на измерване в съсловието на икономистите – парите. Моята цел беше да направя въведение в този проблем, което би било интересно и лесно разбираемо, би подбудило колкото се може повече хора да научат за скритите причини, проблемите и възможните промени. Така се появи и тази книга.

Д-р Маргрит Кенеди е родена през 1939 г. в Хемниц; през 1959 г. завършва средно училище в Касел; изучава архитектура, завършва висше техническо училище в Дармшат през 1966 г. със звание дипломиран инженер, работила е като архитект, специалист по градско планиране и екология в Германия, Нигерия, Шотландия и САЩ; през 1972 г. става “магистър по градско и регионално планиране”, а през 1979 г. – доктор по философия по “Обществените и международни проблеми”, двете дисертации са защитени в университета в Питсбърг, САЩ; от 1972 г. осъществява изследователски проекти по строителство на училищни сгради за Института на страните (Берлин), Организацията за икономическо сътрудничество и развитие и ЮНЕСКО в 15 страни на Европа, Северна и Южна Америка; през 1979 – 1984 г. ръководи научно-изследователски отдел по екология и енергетика в рамките на Международния строителен панаир; през периода 1984-1985 г. е поканена за професор по градска екология във висшите учебни заведения в Касел; от 1985 г. планиране и осъществяване на моделния проект “Пермакултура” в г. Щайберг и престрояване на селище около фабриката за производство на боеприпаси от времето на Третия райх за духовно-екологическа комуна. Многобройни публикации, лекции и семинари на теми: училищата като центрове на обществен живот, жените и архитектурата, екология на града, пермакултура, екология и икономика, в т. ч. “Екоград”, том 1 и 2, изд. Фишер-Алтернатив, 1984 г.

Бележки:

- 1 Eckhard Filers, (unpublished manuscript) Rastede, 1985
- 2 Eilirs, *ibid*
- 3 Spiegel Interview: “Ich sehe die Risiken ganz genau”, talking about the danger of a financial crash and the debt-crisis, Spiegel, No. 25, Rudolf Augstein Co, Hamburg, 1987, p.59
- 4 Helmut Creutz, Wachstum bis zur Krise, Basis Verlag, . Berlin, 1986, p. 8
- 5 Dieter Suhr, Geld ohne Mehrwert, Knapp Verlag, Frankfurt/Main, 1983
- 6 Silvio Gesell, Die Natürliche Wirtschaftsordnung, Rudolf Zitzmann Verlag, Nuremberg, 1904, (IXth. edition 1949)
- 7 Werner Onken, “Ein vergessenes Kapitel der Wirtschaftsgeschichte. Schwanenkirchen, Worgi und andere Freigeldexperiment”, Zeitschrift für Sozialökonomie, Nr. 58/59, Mai 1983, pp. 3-20.
- 8 Frits Schwarz, Das Experiment von Worgi, Genossenschaft Verlag, Bern, 1952
- 9 Dieter Suhr, Capitalism at its Best, unpublished manuscript), 1988, p. 122
- 10 Hans R.L.Cohrssen, “The Stamp Scrip Movement in the U.S.A.” in *ibid.*, p.118
- 11 *ibid.*, p. 122
- 12 Yoshito Otani, Ursprung und Lösung des Geldproblems, Arrow Verlag Gesima Vogel, Hamburg, 1981
- 13 Henry George, Progress and Poverty, San Francisco, 1879
- 14 Gesell, *op.cit.*, p. 74.
- 15 Yoshito Otani, Die Bodenfrage und ihre Lösung, Arrow Verlag Gesima Vogel, Hamburg, 1981
- 16 Pierre Fornallaz, Die Ökologische Wirtschaft, AT Verlag, Stuttgart, 1986
- 17 Hermann Laistner, Ökologische Marktwirtschaft, Verlag Max Huber, Ismaning near Munich, 1986
- 18 John L. King, On The Brink of Great Depression II, Future Economic Trends, Goleta, Ca., 1987, p.36
- 19 Fritjof Capra, The Turning Point, Simon and Schuster, New York, 1982
- 20 UN World Commission on Environment and Development, *op.ci.* p. 294
- 21 Spiegel Interview, *op. cit.*, p. 59
- 22 John Maynard Keynes, The General Theory of Employment, Interest and Money, London, 1936, (reprinted 1967), p. 355
- 23 John L. King, *po. cit.*, p. 162
- 24 Aachener Nachrichten, 29.5.85
- 25 Weltwirtschaftswoche, Nr.4,1984, p.23
- 26 Gesell, *op. cit.*
- 27 Hans R.L.Cohrssen, “Fragile Money” in The New Outlook, Sept. 1933, p. 40
- 28 Zeitung am Mettag, Berlin, 1918
- 29 Letter from Hendrec de Ilde, Vancouver Island, Kanada to David Weston, Oxford, UK, 20th of January, 1988
- 30 Hazel Henderson, quoted in Jennifer Fletcher, “Ethical Investment” in Intemationfk Ltd., Sedney, Australia, 2988, p. 33
- 31 Robert Schwartz, quoted in *ibid.*, p. 39
- 32 A.S. Timochenko, quoted in UN World Commission on Environment and Development, *op. cit.*, p. 294.